

Samenwerking van infanterie en artillerie bij de IIIe divisie tijdens de Legermanoeuvres 1911.

DOOR

W. J. H. DE VEER,
Kolonel der Artillerie.

(Vervolg en slot van blz. 361.)

Blauw.

De Ct. IIIe divisie gaf tot voortzetting van het offensief de volgende bevelen:

De divisie zal in drie groepen oprukken:

Rechtergroep. 2 R. I. (min I), $\frac{1}{2}$ I—3 R. V. A.; marschrichtingspunt de Groote brug over de Linge.

Middengroep. 6 R. I. (min I), III—3 R. V. A. naar de lijn de Bobbel—Kasteel Zoelen.

Linkergroep. 3 R. I., II—3 R. V. A. met, als marschrichting, de Burensche dijk, in de eerste plaats tot het nemen van Zoelen.

Tot *algemeene reserve* werden bestemd, van de marschgroep, welke tot dusverre op den Z. Waaloever was gebleven:

$\frac{3}{4}$ I—2 R. I., I—1 R. H., $\frac{1}{2}$ I—3 R. V. A., alsmede de pontonafdeeling, bij de Tedingwaardsche sluis op den O. Lingedijk, en I—6 R. I., 4 M. A. en 3 V. P. bij *r* van Bergakker.

$\frac{1}{4}$ I—2 R. I. hield het veer van Tiel naar Wamel bezet.

Aan 1 R. H. (min $1\frac{1}{4}$ esk.) werd opgedragen van Buren over Rijswijk en Maurik in de rechterflank en den rug des vijands te verkennen, met blijvende waarneming van het Rijnvak Elst—Wijk-bij-Duurstede.

Van 3 C. W. zouden 2 sectiën om den linkervleugel der eigen opstelling ter verkenning in 's vijands rug vooruitgaan; de 3^e sectie zou uit Wamel over het Leeuwensche veer op het veer van Ochten in 's vijands rug verkennen.

Gedurende de afgeloopen manoeuvredagen zien wij, dat steeds een deel van de beschikbare artillerie der IIIe divisie afgezonderd gehouden werd, om, toegevoegd aan een regiment infanterie, met dit regiment en c.q. met nog andere afdelingen de algemeene reserve te vormen. De artillerie stond dan geheel onder de bevelen van den Ct. van het infanterieregiment en kreeg van dezen de noodig geoordeelde aanwijzingen voor het in stelling komen, het beschieten van doelen, enz., zooals b.v. op 23 September bij Tiel.

Ook thans vormden de 2 batterijen (2^A en 2^B—3 R. V. A.) een onderdeel van eene uit verschillende wapensoorten samengestelde troepenafdeeling, uitmakende de algemeene reserve, ter beschikking van den divisie-C^t.

Het beginsel, om aanvankelijk artillerie in reserve te houden, is door alle tijden heen gehuldigd geworden.

In de Napoleontische legers waren bij de infanteriedivisiën slechts enkele batterijen ingedeeld; bovendien was er aan artillerie eene korpsreserve en eene legerreserve.

Die artillerie in reserve diende echter uitsluitend om ter rechter tijd en op dat gedeelte van het gevechtveld, waar de beslissing zou worden bevochten, de *massa* te vormen, welke door haar overmachtig vuur den hoofdaanval moest voorbereiden, en de infanterie in staat moest stellen, het reeds begonnen vernietigingswerk door te zetten en te voltooien.

Deze artilleriesmacht stond daarbij onder de éénhoofdige leiding van den A.-C^t., tegenover dat gedeelte van het vijandelijke front, dat hiertoe door den A. B., i. c. NAPOLEON, werd aangewezen. ¹⁾

Overal, waar tegen deze opvatting gezondigd werd en de artillerie te veel als reserve werd beschouwd, in dien zin, dat zij bestemd was, om eerst op het laatste oogenblik te worden ingezet, kwam dit de infanterie op eene nederlaag, dan wel op zware verliezen te staan. ²⁾

Wil de artillerie haar taak naar behooren kunnen vervullen, dan is het noodzakelijk, dat — uitzonderingsgevallen daargelaten — in den aanvang van het gevecht de leiding en het beschikken over de geheele artillerie berust bij één persoon, den A.-C^t. Deze, geheel op de hoogte van de voornemens van den A. B., heeft dan — rekening houdende met diens aanwijzingen of, als men liever wil, bevelen — tot taak, de artillerie zoodanig aan te wenden, dat de verwezenlijking van die voornemens het best gewaarborgd is.

In het begin zal hij daartoe niet meer krachten inzetten, dan voor het aanvankelijk te bereiken doel wordt vereischt. De rest houdt hij in *reserve*; geen reserve echter uitsluitend bestemd om geleden verliezen aan te vullen, om tot het laatste toe intact te worden gehouden, ten einde bij dreigenden tegenslag te worden ingezet, of om bij een terugtocht tijdig eene opnamestelling te bezetten; geen reserve dus waardoor opzettelijk de offensieve kracht wordt vermin-

1) Een zeer schitterend voorbeeld van de toepassing van dit beginsel is het gebruik van de Fransche artillerie in den slag bij Friedland, waar 120 vuurmonden onder bevel van Generaal SENARMONT, tegenover het Russische centrum in batterij werden gebracht, en het aan de infanterie onder den Maarschalk NEY mogelijk maakten, dat centrum te doorbreken en het Russische leger van den terugtochtsweg over de Alle af te snijden.

2) De Oostenrijksche artillerie bij Solferino, de Pruisische artillerie in '66, de Russische artillerie in den Japansch-Russischen oorlog.

derd, maar eene beschikbare artilleriemacht, waaruit geput wordt ten behoeve van de verschillende opdrachten, die gedurende den loop van het gevecht noodzakelijk blijken.

Staat deze reserve dus eenerzijds aan vermindering bloot, aan den anderen kant zal zij ook weder vermeerderd kunnen worden door de batterijen, die de A.-Ct. eventueel op nieuw te zijner beschikking krijgt, de batterijen n.l., die aan eene gegeven schietopdracht hebben voldaan, of om andere redenen in de vuurlinie niet onmisbaar meer zijn. Of de A.-Ct. die batterijen in hunne stellingen laat, dan wel ze achterwaarts verzamelt, doet niets ter zake, mits hij ze maar onder zijn bereik heeft en zij met hun vuur tot het doorzetten van den beslissenden aanval kunnen medewerken.

Op deze wijze gingen ook de Japanners in den laatsten grooten oorlog te werk. De voorloopig niet benoodigde batterijen werden in «Lauer»-stelling geplaatst, zoo, dat zij direct in het gevecht konden ingrijpen. Daardoor zijn zij ook het groote gevaar ontgaan, hunne krachten te versnipperen, achtereenvolgens minderheden tegen meerdere krachten van den vijand te doen optreden.

En dit was juist de fout, waaraan de Russen zich schuldig maakten. Zij behielden een groot deel van de artillerie in reserve en begonnen met enkele batterijen of afdeelingen het gevecht, zooals b.v. aan de Yaloe. Zoodra deze in elkaar geschoten waren, werden andere eenheden ingezet, die dan het zelfde lot ondergingen.

Bij Moekden deed zich het merkwaardige geval voor, dat een groot deel van de zware artillerie, hoewel in vuurstelling staande, onbenut bleef, omdat de A.-B. zich het gebruik daarvan had voorbehouden.

Hier dus eene artillerie-reserve niet in de hand van den A.-Ct. en daardoor niet in staat op het gewenschte oogenblik in het gevecht in te grijpen.

Wat het binden van eene fractie artillerie aan eene infanterieafdeeling betreft, moet worden opgemerkt, dat dit alleen gerechtvaardigd is, wanneer zij dient om een bepaalden aanval, aan die afdeeling opgedragen, te steunen. Dit was bij de manoeuvres b.v. het geval bij de linker gevechtsgroep, welke door den grooten afstand, die haar scheidde van de andere groepen bij den aanval op Zoelen, beschouwd kon worden als eene zelfstandige afdeeling met eene afzonderlijke opdracht. De artillerie, bij die gevechtsgroep ingedeeld, was tijdens de uitvoering van de gegeven opdracht aan het rechtstreeksche gezag van den A. Ct. onttrokken. De Ct. van II — 3 R. V. A. was de A. Ct. bij die gevechtsgroep.

Rechter gevechtsgroep. Op den rechtervleugel bezette III — 2 R. I. te 8⁰⁰ v.m. den noordrand van Tiel tusschen Waal en spoorbaan en IV — 2 R. I. op het zelfde uur den noordrand van Drumpt tusschen spoorbaan en gemeentehuis.

II — 2 R. I. stond, als groepsreserve, bij *n* van station (Tiel).

De batterijen 1^A en 1^B waren opgesteld in bewakingsstelling op het bouwland N. van het station, nabij *s* van Elzenpas, met opdracht de doelen onder vuur te nemen, die zich mochten voordoen tusschen de Linge en den spoorweg (deze inbegrepen).

Zoodra bleek, dat de nevangroep (6 R. I.) vooruitrukte, had ook 2 R. I. de voorwaartsche beweging hervat, welke echter bij III al spoedig tot staan kwam door hevig infanterie- en artillerievuur uit de Pannenbakkerij aan den kunstweg naar de Groote brug. Rug en flank van dit bataljon werden bovendien bedreigd door een bataljon Jagers op den noordelijken Waaldijk.

De voorwaartsche beweging mislukte hier, omdat zij niet gesteund werd door artillerie. In plaats van aan de batterijen eene bepaalde opdracht te geven, werden deze in het kiezen hunner doelen geheel vrijgelaten. Eene rechtstreeksche verbinding tusschen de infanterie en de artillerie, als gevolg van eene gemeenschappelijke opdracht, bestond hier niet.

B^j 1^A beschoot op eigen initiatief eene vurende tirailleurlinie in de nabijheid van Koelenhof ($\pm$ 3000 M.) en ondersteunde op die wijze, hoewel haar dit niet gelast was, de voorwaartsche beweging van IV—2 R. I.

B^j 1^B was in de keuze van haar doel minder gelukkig, want in stede van haar vuur te richten op Pannenbakkerij ($\pm$ 2600 M.), van waar III—2 R. I. zoo hevig werd beschoten, nam zij eene colonne onder vuur op den weg naar de Groote brug.

Duidelijk werd hier in het licht gesteld, dat de artillerie niet kan bepalen, welk doel het meest belangrijke, voor de eigen infanterie het meest gevaarlijke is.

B^j 1^B veranderde te 9³⁰ v.m. op last van den Afd.-Ct. voorwaarts van stelling naar de *n* van Westeroyen, van waar eerst te 9⁵⁰ het vuur werd geopend op de Pannenbakkerij, die op dit tijdstip juist door den vijand ontruimd werd. Het vuur werd daarna overgebracht op terugtrekkende colonnes, die gezien werden nabij het kruispunt W. van Eek ($\pm$ 2000 M.).

Te 11²⁰ v.m. werd opnieuw van stelling veranderd naar *B* van Bulken, van waar, evenals uit de vorige stelling, het vuur werd geopend op terugtrekkende troepen.

Na bezetting van de Pannenbakkerij, werd op last van Ct. IIIe divisie door 2 R. I. van marschrichting veranderd en naar Echteld gemarceerd, ten einde in verband met II—2 R. I., welk bataljon was aangewezen, om langs den noordelijken Waaldijk den vijand, die eene bedreiging vormde op de rechterflank, van daar te verdrijven.

Het daartoe strekkende bevel, uitgegeven te 10²⁵ v.m., luidde, als volgt:

»Rood bij Zoelen trekt terug in N. en N.O. richting. Ons offensief wordt krachtig voortgezet.

»3 R. I. vooruit naar de lijn Ingen—Ommeren.

»6 R. I., in aansluiting daarmede, oprukken naar de lijn Ommeren—Meerten.

»2 R. I. neemt Echteld; kan echter voorloopig niet op ondersteuning rekenen.

»De Staf en de algemeene reserve verplaatsen zich naar het kruispunt van wegen O. van kasteel Zoelen«.

III—2 R. I. zette den aanval op Echteld in ter weerszijden van den kunstweg, die langs Huis Medel daarheen voert;

IV—2 R. I. volgde daarachter. De aanval werd gesteund door batterij 1^B.

Deze batterij werd op last van den Ct. 2 R. I. in stelling gebracht Z. van Eegsche straat, bij het Eek, met opdracht terugtrekkende infanterie ter hoogte van de Vaalt onder vuur te nemen. ($\pm$ 2500 M.) Toen dit doel verdwenen was, werd te 12⁴⁵ door de batterij afgemarcheerd en in de marschcolonne plaats genomen. Kort daarop werd eene nieuwe stelling ingenomen, N. van den kunstweg naar Echteld en W. van de Vaalt, en op last van den Afd.-Ct. gevraagd op troepen, die van Echteld op de brug van Vogelenzang terugtrokken. ($\pm$ 1000 M.) Deze stelling werd in galop ingenomen.

B^B. 1^A was te 8⁴⁵ v.m. onder de bevelen gesteld van Ct. II—2 R. I. Dit bataljon, aanvankelijk in reserve staande, werd op het Jagerbataljon afgezonden, hetwelk tot dusver door de compagnie bij het Wamelsche veer was tegengehouden.

De batterij werd opgesteld op den kunstweg Steenbakkerij—Latenstein, het hoofd bij den driesprong bij Steenbakkerij, en volgde de colonne over Latenstein, Waaldijk naar Echteld, waar mogelijk, langs den voet van den dijk marcheerende. Bij het voorwaarts rukken van het bataljon bleef de batterij aanvankelijk zoolang achter, dat zij zonder gevaar voor vuurovervalling naar een bepaald punt kon worden vooruitgebracht. De B^B.-Ct. marcheerde te voet met den Bat^{ons}.-Ct. op den dijk. Hield de vijand op eenig punt stand, dan werd ter ondersteuning van de infanterie telkens één stuk in batterij gebracht, zoo o.a. bij Latenstein.

Het gebruik van één stuk om voor de infanterie den tegenstand op die smalle wegen te breken, komt mij wel oordeelkundig voor.

De B^B.-Ct. hield aldus steeds 2 stukken over, om eventueel optredende vijandelijke artillerie te bestrijden, dan wel om zoo noodig het vuur op de infanterie te versterken. Infanterie, langs een polderweg oprukkende, kan door eene kleine bezetting van eenig terreinvoorwerp ernstig worden opgehouden en, om dien tegenstand te breken, zal in den regel één stuk wel voldoende zijn.

Te 1¹⁵ n.m. was Echteld door de rechtergevechtsgroep genomen, waarna de geheele macht in ééne colonne zich over den kunstweg en de brug van Vogelenzang naar Lienden in beweging stelde.

Midden gevechtsgroep. 6 R. I. rukte noordwaarts met 1 bataljon aan weerszijden van den Oostelijken Lingedijk en met 2 compagnieën W. van de Linge.

1 Compagnie werd bestemd tot dekking van III—3 R. V. A., welke met hare 4 batterijen te 8¹⁵ v. m. in stelling kwam ter weerszijden van den oostelijken Lingedijk in den noordrand van de boomgaarden tusschen Hengstenburg en Tol tot ondersteuning van den infanterie-aanval.

5 compagnieën volgden als sector-reserve op den oostelijken Lingedijk.

Zoowel O. als W. van de Linge werd krachtige weerstand ondervonden, zoodat het bataljon O. van den Lingedijk met 2 compagnieën uit de sector-reserve moest worden versterkt.

De infanterie kon het eerst veldwinnen op den O. oever, dank zij het bedekte terrein aldaar; later gelukte het met den steun der artillerie ook over het open terrein westelijk van de Linge vooruit te rukken.

Achtereenvolgens gingen bij Zoelensche brug 5 compagnieën van den O. op den W. Linge-oever over, waarna de aldaar vereenigde 7 compagnieën, gesteund door het vuur van III —3 R. V. A. en in verband met afdelingen van de linker gevechtsgroep, den vijand te 10⁰⁰ v.m. uit kasteel Zoelen en omgeving in noordelijke richting teruggedreven.

2 Compagnieën kregen last op den oostelijken oever op te rukken over de Rijsakker naar Particuliere brug en deze te bezetten.

De vijand werd vervolgd langs Uiterdijk en aangrenzend terrein over Grootebrug en Blauwe kamp naar Polder Ommeren.

De Ct. III —3 R. V. A. kreeg te 8⁵ v.m. bij het kruispunt van de wegen Wadenoyen—Zoelen en Drumpt—Kerk Avezaath van den Ct. 6 R. I. den last den infanterie-aanval op de brug van Zoelen te steunen.

De batterijen werden daarop in stelling gebracht op en nabij den weg Drumpt—Kerk-Avezaath : 4^A en 3^B W. van den dijk en 3^A en 4^B O. daarvan; de beide laatste stonden ongedekt op den kunstweg. Reeds uit deze plaatsing spreekt eene groote overhaasting. De artillerie werd hier in stelling gebracht op $\pm$ 1000 M. van den in stelling staanden vijand bij Beemdschestraat, KM. en Tapsweerd. B¹. 4^A, de meest westelijke, kreeg de opdracht op artillerie te vuren; waar men zich die vijandelijke artillerie opgesteld dacht, is uit het gevechtsbericht van den Afd.-Ct. niet op te maken en evenmin welke aanval — oostelijk of westelijk van de Linge — door de drie overige batterijen, die op infanterie vuurden, werd gesteund. En dit was toch zeker wel noodig geweest, waar de vijandelijke stelling eene uitgestrektheid had van 1000 à 1200 M. Nu stonden noordelijk van KM., op $\pm$ 1200 M. van de ingenomen stelling, 3 vijandelijke batterijen in positie, terwijl op $\pm$ 2400 M. afstand de houwitserbatterij was opgesteld, die wel is waar oorspronkelijk in opdracht had Tiel onder vuur te nemen, maar die toch wel spoedig, haar roeping getrouw, in het gevecht om de Zoelensche brug zou hebben ingegrepen en

haar vuur gericht zou hebben op de schildbatterijen van de tegenpartij.

Zooals reeds werd opgemerkt, kan van een steunen van den infanterie-aanval, van het beschieten dus van het aanvalspunt, alleen dan sprake zijn, wanneer het aan de artillerie gelukt, de vijandelijke zoodanig onder vuur te nemen, dat het aan de eigen infanterie mogelijk gemaakt wordt over het open terrein vooruit te komen. Door die taak van den aanvang af op te dragen aan slechts ééne batterij, loopt men gevaar, dat het beoogde doel niet bereikt wordt. Toch had die ééne batterij een groot succes, daar door de scheidsrechters werd uitgemaakt, dat bij het verlaten van de stelling, toen te 9³⁰ v.m. het bevel tot den terugtocht van de 1ste divisie werd gegeven, batterij 2^B—2 R. V. A. buiten gevecht was gesteld.

Waar hier de artillerie bovendien werd opgesteld in de voorste gevechtlinie, voor het meerendeel ongedekt, zou zij in werkelijkheid spoedig vernietigd zijn geworden. Naar mijne meening had de artillerie ook hier, waar de hoofdaanval plaats had, onder de bevelen gesteld moeten worden van den A. Ct., waarbij deze dus ook de beschikking had moeten hebben over de 2 batterijen 2^A en 2^B, die thans in reserve werden gehouden. De 4 batterijen van III—3 R. V. A. hadden dan b.v. in bewakingsstelling kunnen worden geplaatst in den rand van Kerk-Avezaath, terwijl de batterijen 2^A en 2^B hadden kunnen worden opgesteld in den naar het noordwesten gekeerden rand van Drumpt, om van daar geheel gedekt, de vijandelijke stelling te echarpeeren, dus ook de vijandelijke artillerie, en den aanval tot het laatst toe te steunen. Thans stond de artillerie achter de aanvallende infanterie en waar nu de aan iedere batterij opgedragen taak bovendien niet juist omschreven was en elke verbinding met de infanterie, die gesteund moest worden, ontbrak, is het niet te verwonderen, dat op het laatst de eigen infanterie, die westelijk van den weg Kerk-Avezaath—Zoelen voorwaarts rukte, onder vuur werd genomen.

Te 10⁰⁰ v.m. kreeg de Afd.-Ct. van den Ct. 6 R. I. het bevel voorwaarts te gaan en de voorwaartsche beweging van de infanterie te steunen.

De afdeeling is toen met die infanterie vooruitgegaan en heeft stelling genomen ten 10²⁰ noordelijk van Tapsweerd en ten 10⁵⁰ in den boomgaard, westelijk van *Ui* van *Uiterdijk*. Uit beide stellingen heeft zij een kortstondig vuur afgegeven op terugtrekkende infanterie. Hier waren de stellingveranderingen over betrekkelijk geringe afstanden zeer zeker gerechtvaardigd, doordat het begroeide terrein nagenoeg geen schootsveld opleverde. Waar het hier eene vervolging betrof, ontbrak uit den aard der zaak de tijd, om het vuur uit eene meer gedekte opstelling voor te bereiden.

Het blijft echter de vraag, of de Afd. Ct. onder deze omstandigheden niet beter gedaan zou hebben, voor dit vervolgend vuur slechts enkele batterijen te bestemmen.

Linker gevechtsgroep. 3 R. I. rukte te 8⁰⁰ v.m. vooruit met III ten zuiden en I ten noorden van de Burensche dijk, II in 3^e linie achter en uitwaarts van I en met IV in 3^e linie achter III.

De sectie infanterie-mitrailleurs tusschen I en III over den Burenschen dijk.

De voorwaartsche beweging moest worden gesteund door II—3 R. V. A. De afdeeling werd op last van Ct. 3 R. I. in bewakingsstelling geplaatst; 5^A en 5^B Z. van den Heuf en 6^A en 6^B N. van B van Buren. In deze opstelling werd niet gevraagd.

De voorwaartsche beweging over het vlakke en weinig dekking biedende terrein had hier te recht plaats onder bescherming van de in bewakingsstelling geplaatste artillerie.

De artillerie-Ct. had hier voor alle batterijen gezamenlijk ééne bewakingsstrook aangegeven en daarbij bepaald, dat de vuuropening op zijn last zou geschieden. Hij behield zich dus voor, aan zijne batterijen de door hem noodig geoordeelde schietopdrachten te geven, de leiding van het vuur dus in de hand te houden en zijn artillerie al naar de omstandigheden, die zich zouden voordoen, geheel of gedeeltelijk te gebruiken tot rechtstreekschen steun van de infanterie. De batterijen hebben in deze eerste opstelling echter niet gevraagd en, toen de infanterie voldoende terrein had gewonnen, besloot de Afd.-Ct. zijne batterijen die beweging te doen volgen.

Te 8⁴⁰ kregen de batterijen 5^A en 5^B van hem den last voorwaarts van stelling te veranderen naar H. W. bij *De* van *De* Burensche dijk. Alvorens echter die stelling te bereiken, kregen zij van den Ct. 3 R. I. (A.B.) bevel om in stelling te komen bij het kruispunt van Avezaathsche steeg en Burensche dijk en van daar vuur te brengen op den rand van Zoelen.

Van af dat oogenblik ontvingen de beide batterijen hare opdrachten rechtstreeks van den Ct. van de gevechtsgroep.

Te 9⁰⁰ v.m. kwam bij 5^A Z. en bij 5^B N. van Burensche dijk in stelling, op $\pm$ 2000 M. van 2, O. van de Lange steeg in stelling staande vijandelijke batterijen, die op dat oogenblik de eigen infanterie in de Zandkampen bevuurden. (6^A en 6^B—2 R. V. A.)

5^A bleef tot 9²⁵ v.m. in stelling en kreeg toen bevel op te leggen en de infanterie te volgen, die meester van Zoelen was. 1) Zij had 10 minuten op den dorpsrand gevraagd.

5^B bleef 17 minuten in de aangewezen stelling en vuurde in dien tijd eerst 5 minuten op den dorpsrand en daarna op de vijandelijke batterijen bij de Langesteeg.

Het veranderen van doel, het overbrengen van het vuur van de infanterie op de artillerie, had plaats op initiatief van den Ct. dezer

1) In werkelijkheid was 3 R. I. eerst te 10 v.m. meester van Zoelen en werd op dat tijdstip op last van een scheidsrechter de voorwaartsche beweging één kwartier gestaakt.

batterij, die daartoe de toestemming had gevraagd aan Ct. 3 R. I. De vijandelijke artillerie was aanvankelijk niet opgemerkt geworden, hetgeen bij eene manoeuvre, waarbij de gedekt opgestelde artillerie zich alleen kenbaar maakt door het afgeven van enkele losse schoten, zeer begrijpelijk is. Bij minder overhaasting echter, en wanneer de tijd beschikbaar was gesteld, om vooraf eenigzins nauwgezet het gevechts-terrein te verkennen, had de fout, om binnen het bereik van het werkzame vijandelijke artillerievuur in stelling te komen en dan rustig op infanterie te gaan vuren, toch niet behoeven gemaakt te worden; en dat onder deze omstandigheden b^v. 5^A ook niet aan den artillerie-strijd deelnam, wordt verkeerd geacht. Na 10 minuten toch, had die batterij het vuur op den rand van Zoelen gestaakt en was verder werkeloos gebleven. Hiervan is niet den b^v.-Ct. een verwijt te maken, maar wel den maatregel, waardoor deze beide batterijen onttrokken werden aan de rechtstreeksche leiding van den Afd.-Ct. en waarbij werd nagelaten, ze verder onder het bevel te plaatsen van den oudsten b^v.-Ct.

De batterijen 6^A en 6^B waren te 8⁴⁰ v.m. eveneens voorwaarts van stelling veranderd en hadden positie genomen bij den Os, ten einde van daar den aanval op Klaphek te steunen of vijandelijke artillerie tusschen Hoogestraat en Langesteeg onder vuur te nemen.

Deze beide batterijen hadden, evenals 5^A en 5^B, de stellingverandering gelukkig volbracht, niettegenstaande deze plaats had over geheel open terrein en binnen het vuurbereik van de bij Langesteeg (2000 M.) in stelling staande vijandelijke artillerie, en die slechts sedert kort onder vuur was genomen door ééne batterij (5^B).

Ook door de batterijen 6^A en 6^B werden de hier bedoelde vijandelijke batterijen bij het in stelling komen niet opgemerkt. Zij vuurden n.l. aanvankelijk op infanterie bij het Klaphek; eerst daarna, te 9³⁰ v.m. werd de vijandelijke artillerie bij Langesteeg onder vuur genomen.

Over de 4 vijandelijke batterijen, die bij de Broekgraaf $\pm$ 3000 M. van den Os stonden en van daar het aanvalsterrein van de infanterie de Zandkampen, onder vuur namen, wordt in de gevechtsberichten niet gesproken. Zij werden klaarblijkelijk in het geheel niet opgemerkt, hetgeen door hare gedekte opstelling en den grooten afstand bij eene snel verloopende manoeuvre niet verwonderen kan.

De aanval op Zoelen gelukte dus ondanks de zooveel sterkere artillerie van den vijand, die over 8 batterijen beschikte; het dubbele aantal dus. De tegenpartij had echter van Ct. 1ste divisie het bevel ontvangen om terug te gaan.

M. i. moet eene verdeling van artillerie, zooals hier plaats had, buiten den Afd.-Ct. om, verwerpelijk worden geacht. Men kreeg nu eene versnippering van kracht, waartoe de noodzakelijkheid niet bestond. Nabij de Avezaathsche steeg b.v. had de geheele afdeeling kunnen zijn opgesteld onder de éénhoofdige leiding van den Afd.-Ct. Nu had dit gemis aan éénhoofdige leiding ten gevolge, dat de vijan-

delijke artillerie door meer batterijen werd onder vuur genomen, dan aanvankelijk noodig was; waardoor aan de eigen infanterie een belangrijke steun werd onttrokken. Bovendien was dit optreden van de batterijen 6^A en 6^B geheel buiten den linkervleugel van de eigen infanterie ook niet zonder gevaar.

In plaats van de vijandelijke artillerie te bestrijden — voor de aanvallende artillerie in dit geval toch wel de eerste en voornaamste taak — werd hier, ten gevolge van het snelle verloop van deze manoeuvre, juist in omgekeerden zin gehandeld.

Te 9²⁵ v.m. reeds had de Ct. I^{ste} divisie het bevel uitgevaardigd om het gevecht af te breken. De cavalerie kreeg last terug te gaan in de richting Maurik; 10 R. I. in de richting Ingen; 4 R. I. in de richting Ommeren en het reg^t. G. en J. in de richting Lienden. De artillerie zou zoo lang mogelijk den terugtocht dekken.

De A.-Ct. gelastte aan III—2 R. V. A. te 9³⁰ v.m. terug te gaan in eene stelling N.O. van Wittenstein, ten einde aan den vijand het deboucheeren uit den N.O. rand van Zoelen te beletten. II—2 R. V. A. zou zoo lang mogelijk den terugtocht van 10 R. I. dekken en daarna op eigen initiatief terug gaan tot achter den Maurikschen weg en aldaar op nieuw in stelling komen.

Te 10³⁰ stonden achter dien weg aldus 8 vijandelijke batterijen opgesteld.

De Ct. II—3 R. V. A. had te 10⁰⁰ v.m. van Ct. 3 R. I. den last ontvangen om met de batterijen 6^A en 6^B de vervolging op den linker-vleugel te blijven steunen. Op grond hiervan werd door den Afd.-Ct. stelling genomen van 10²⁰—11⁰⁰ v.m. bij de Herberg N. O. van den Os.

Volgens het gevechtsbericht van den Afd.-Ct. werd het vuur geopend op artillerie bij de Lange Steeg in stelling staande en daarna op opleggende en terugtrekkende artillerie aldaar. De hier bedoelde batterijen 6^A en 6^B 2 R. V. A. hadden echter reeds te 9²⁵ v. m. last ontvangen van stelling te veranderen naar den Maurikschen weg; vermoedelijk vuurde men dus op II—2 R. V. A. welke à cheval van den Broekgraaf was opgesteld en eerst te 10³⁰ v.m. de nieuwe stelling N. van III—2 R. V. A. had ingenomen, ± 3500 M. van de Herberg verwijderd.

Van 11³⁰—11⁴⁵ stonden de batterijen 6^A en 6^B—3 R. V. A. in eene nieuwe stelling bij *D* van Den Hoek, van waaruit gevuurd werd op de artillerie achter den Maurikschen weg, welke kort daarna oplegde, en op terugtrekkende infanterie. (± 2000 M.)

Wegens het sterk opdringen van de IIIe divisie was n.l. reeds te 10³⁰ v.m. eerst aan Ct. III—2 R. V. A. en daarna aan Ct. II—2 R. V. A. de last verstrekt, in verband met het teruggaan van de roode infanterie, achtereenvolgens hunne batterijen uit het vuur te nemen. Vermoedelijk was het dus II—2 R. V. A. of een gedeelte daarvan, waarop het vuur gericht was.

In hoeverre het aan Ct. II—3 R. V. A. mogelijk zou zijn geweest op $\pm$ 2000 M. van in batterij staande vijandelijke artillerie in stelling te komen, kan aldus moeilijk uitgemaakt worden. Een feit is het, dat de Afd.-Ct. met zijne voorwaartsche beweging succes heeft gehad, want de vijandelijke batterij 4^A werd buiten gevecht gesteld, terwijl batterij 6^B reeds vroeger dit lot had ondergaan.

De batterijen 5^A en 5^B bleven de infanterie rechtstreeks steunen. Zij kwamen o. a. te 10²⁵ v.m. in stelling in den N. rand van Zoelen om infanterie-colonnes, langs de Retsche straat terugtrekkende, te beschieten, welk vuur te 10³⁵ v.m. geopend werd. De batterijen stonden aldaar op $\pm$ 2800 M. van de in bewakingsstelling staande, overmachtige, vijandelijke artillerie.

Deze, thans nog 6 batterijen sterk, nam eene 3^e stelling in ten N. en ten Z. W. van Ommeren, alwaar de batterijen te 12³⁰ n.m. positie hadden genomen. I—2 R. V. A. (—2^B) had te gelijker tijd eene stelling ingenomen oostwaarts van Lienden.

De batterijen 6^A en 6^B — 3 R. V. A. hadden te 1⁰⁰ n.m. eene stelling ingenomen bij Bikkelenberg en van daar van af 1—1⁵⁰ n.m. gevuurd op in stelling staande artillerie in den W. rand van Ingen, op $\pm$ 2000 M. dus. Het waren de batterijen 5^A, 5^B en 4^B van 2 R. V. A., welke N. van Ommeren waren opgesteld.

De batterijen 5^A en 5^B waren ten 1¹⁰ n.m. in stelling gekomen bij brug N. W. van De Ham. Oorspronkelijk werd deze stelling ingenomen met het doel den aanval door het Ommerensche veld op de lijn Ingen—Ommeren te steunen, maar op last van Ct. 3 R. I. werd het vuur geopend op de 3 vijandelijke batterijen, die Z. van Ommeren waren opgesteld. (3^A, 3^B en 6^A van 2 R. V. A., op $\pm$ 2600 M.)

Wij zien hier bij de linker gevechtsgroep eene ongewenschte versnippering van artillerie en deze onttrekken aan de éénhoofdige leiding van den A.-Ct., waardoor de aanval op geen enkel punt zoo krachtig mogelijk werd gesteund. Aan den A.-Ct. was de opdracht verstrekt met 2 batterijen op den uitersten linkervleugel de voorwaartsche beweging van de infanterie naar eigen initiatief te steunen. Dat de aanval bij slot van rekening toch nog succes had, moet m. i. dan ook alleen worden toegeschreven aan het snelle verloop van de manoeuvre en aan de omstandigheid, dat de tegenpartij voortdurend in terugtrekkende beweging was.

Daar verdere gegevens ontbraken omtrent de wijze, waarop het verleenen van dien steun in de verschillende perioden van het gevecht gewenscht werd, moest de Afd.-Ct. zelfstandig door zijne batterijen over geheel open terrein de beweging van 3 R. I. doen volgen, voortdurend den strijd aanbindende, wanneer hij den steeds overmachtigen tegenstander op zijn weg ontmoette.

Hoezeer deze fractie artillerie hierbij eene lofwaardige activiteit aan den dag legde, was er van een doelbewust samenwerken van de

beide Wapens geen sprake, en of deze manoeuvre en dus ook het voorwaarts terrein winnen van de infanterie in de werkelijkheid mogelijk zou zijn gebleken, mag betwijfeld worden.

26 September. Rood.

Ten einde den aangevangen terugtocht c. q. op 26 September te kunnen voortzetten, had de divisie-C^t. op 25 September het bevel gegeven, dat te 6⁰⁰ v.m. van den volgenden dag de troepen, als volgt, zouden zijn opgesteld:

10 R.I. in den Zuidrand van Wiel, Eck en Ingen.

I en III—4 R.I. in den Zuidrand van Ommeren.

R^t. G. en J. in den Zuidrand van Meerten, Lienden en Aalst.

De houwitercomp. in stelling nabij Amerongen tot het bestrijken van het terrein Z. van den Neder-Rijn en gedekt door II—4 R. I.

I—2 R. V. A., zonder 1^B, in stelling N. van Aalst en Z. van den Neder-Betuwschen bandijk.

1^B op het bouwland N. van de Poort.

II—2 R. V. A., tusschen Ommeren en Lienden.

5^A en 5^B achter Groenestraat en N. van Thijnshoef, front naar Z.

4^A en 4^B op het bouwland O. van H. W. bij Ommeren, front naar W.

III—2 R. V. A. met IV—4 R.I. en 1 M. A. bij de divisie-reserve nabij het huis te Wiel.

4—3 R. H. beveiligt op den linkervleugel, de 3 overige eskadrons op den rechtervleugel.

1 C. W. te Amerongen, verkennt tegen W. en N. W.

Alle voertuigen, behalve vuurmonden, mitrailleurs, caissons, enz. moesten te 6⁰⁰ v.m. op den N. oever van den Neder-Rijn zijn en verzameld worden te Remmerden op het heideterrein.

De divisie-C^t. beschikte voor een eventueelen overtocht over 3 pontonbruggen: bij Elst, bij Remmerden en bij Rhenen.

Blauw.

Uit de ingekomen verkenningen was het aan C^t. III_e divisie bekend, dat de vijand bij Elst, Remmerden en Rhenen eene pontonbrug had geslagen over den Neder-Rijn, en dat nog op 25 September verscheidene bataljons van den vijand met veldartillerie, houwitsers en mitrailleurs op den N. oever waren overgebracht

Op grond van deze berichten geen ernstigen weerstand bezuiden den Neder-Rijn meer verwachtende, besluit de divisie-C^t. op 26 September te 6⁰⁰ v.m. den vijand tegenover zich met kracht terug te werpen, ten einde zoo mogelijk gelijktijdig met hem de rivier te bereiken.

Rechter gevechtsgroep. Te 6⁰⁰ v.m. stond:

IV—2 R. I. aan weerszijden van den kunstweg, die uit Z.-richting naar Aalst voert, gereed tot den aanval op die plaats.

III—2 R. I. stond aan weerszijden van den kunstweg Echteld—Meerten, op $\pm$ 1000 M. van Meerten, insgelijks gereed tot den aanval.

De batterijen 1^A en 1^B waren in stelling gebracht Z. van de Linge bij Vogelenzang.

II—2 R. I. was in reserve nabij de artillerie.

De opdracht, aan de batterijen verstrekt door den Ct. van de gevechtsgroep, was de door den vijand bezette dorpsranden van Aalst en Meerten, elk door ééne batterij onder vuur te doen nemen. Er hadden 2 aanvallen gelijktijdig plaats en elk dezer zou worden gesteund door het vuur van ééne batterij.

Daar alleen reeds de dorpsrand van Aalst eene uitgestrektheid had, gemeten uit de batterij, van 150 ⁰/₀₀, moest de artilleristische steun van elken afzonderlijken aanval, reeds daardoor noodwendig eene onvoldoende zijn.

Verbinding tusschen de aanvalscolonnes en de aan elk hunner toegewezen batterij was er niet, zoodat de doeltreffendheid van den te verleenen steun geheel was overgelaten aan het oordeel en het initiatief van den b^j.-Ct., terwijl het mij bovendien wil voorkomen, dat de opstelling van b^j. 1^B, die den aanval op Meerten moest steunen, niet de meest gewenschte was.

Beide aanvallen zouden m. i. in werkelijkheid weinig kans van slagen hebben gehad en zulks te meer niet, nu van vijandelijke zijde 4 batterijen uit gedekte opstellingen het geheele aanvalsterrein onder vuur konden nemen.

Intusschen had de Ct. 1ste divisie te 7⁰⁰ v.m. van uit Lienden het bevel uitgevaardigd, waarbij de terugtocht tot achter den Neder-Rijn gelast werd, ten einde eene stelling in te nemen op den N. oever en aan den vijand het overschrijden van de rivier te beletten.

Hiertoe zouden :

G. en J. en I—2 R. V. A. overgaan bij Rhenen en het riviervak Rhenen—Remmerden bezetten;

I—2 R. V. A. eene stelling innemen nabij Lijster Ing, tot het onder vuur nemen van naderingswegen en van de rivier zelve;

I en III—4 R. I. en II—2 R. V. A. overgaan bij Kostverloren en het riviervak Remmerden tot Oosteinde van Elst bezetten;

IV—4 R. I. eveneens bij Kostverloren en voorloopig bij Tabaks-Plantage Willem III ter beschikking blijven van den divisie-Ct.; 10 R. I., 1 M. A., zoomede III—2 R. V. A., overgaan over de brug bij Elst;

I en III—10 R. I., II—2 R. V. A. bezetten het riviervak Z. van Elst;

II—2 R. V. A. zoekt stelling nabij den kunstweg Elst—Veenendaal met het doel, als aangegeven voor I—2 R. V. A.;

II en IV—10 R. I., 1 M. A. en III—2 R. V. A. op den boschweg, richting O. W., den kunstweg Elst—Amerongen ontmoetende nabij paal 101.

Dientengevolge werd te omstreeks 7²⁰ v. m. de Z. rand van Meerten

door de roode infanterie ontruimd en kon III—2 R. I. daarvan bezit nemen, waarna dit bataljon op Lienden vooruit ging. Tot ondersteuning van deze laatste beweging was b^{ij}. 1^B voorwaarts van stelling veranderd naar Buitenhuis, van waar de Z. rand van Lienden onder vuur werd genomen.

B^{ij}. 1^A bleef Aalst bevuren, dat nog in 's vijands handen was. Door eene gelijktijdige bedreiging uit het bezette Lienden werd de vijand echter spoedig gedwongen het dorp te ontruimen. (8⁰⁰ v.m.)

Midden' gevechtsgroep. 6 R. I. bevond zich te 6⁰⁰ v.m. aan den kunstweg, die van Groene Jager in N.W. richting loopt.

De Ct. van de gevechtsgroep ontving van den divisie-Ct. de mondelinge opdracht de vervolging over Lienden naar Remmerden voort te zetten en den vijand te beletten aldaar over de door hem geslagen pontonbrug te gaan.

De rand van Ommeren bleek, evenals die van Meerten, aanvankelijk nog sterk met vijandelijke infanterie bezet te zijn.

III—3 R. V. A. kreeg opdracht de aanvallende beweging te steunen. In het gevechtsbericht van den Afd.-Ct. staat niet vermeld, waartegen de aanval zou plaats hebben. Ook hier werd de ondersteuning van den aanval geheel overgelaten aan het inzicht en het initiatief van den A.-Ct., zonder dat deze eenige aanwijzing kreeg omtrent de opstelling van den vijand.

Van de 4 batterijen kreeg 3^A artillerie te bevuren, opgesteld N. van e van Ommeren. Daar ter plaatse waren opgesteld de batterijen 4^A en 4^B van 2 R. V. A., die dus op een afstand van $\pm$ 1500 M. geënfileerd werden, daar zij moesten medewerken tot de verdediging van het W.-front van de door de 1ste divisie ingenomen stelling. Er mag dus worden aangenomen, dat de b^{ij}. 3^A eene groote uitwerking daarop gehad heeft.

De 3 overige batterijen namen de vijandelijke infanterie onder vuur, opgesteld tusschen „ van Ommere„ en Asheuvel. Daar de afstand $\pm$ 1200 M. bedroeg, moet deze strook van $\pm$ 580 ‰ te groot worden geacht, om door 9 vuurmonden zoo krachtig onder vuur te worden genomen, als noodig is om een aanval over open terrein afdoende te steunen. Eene meer juiste aanduiding van het aanvalspunt, ten einde daarop tijdig een meer werkzaam vuur te concentreeren, had hier niet mogen ontbreken.

Uit de ter beschikking staande gevechtsberichten kan niet worden nagegaan, of de batterijen 5^A en 5^B van 2 R. V. A. opgesteld N. van Groenestraat, een werkzaam aandeel hebben genomen in de verdediging van de lijn Ommeren—Meerten; door den begroeiden rand tusschen beide plaatsen vermoedelijk niet veel. In dat geval zou het aangewezen zijn geweest, al de beschikbare batterijen aan te wenden tot rechtstreekschen steun van de infanterie.

Toch was het m.i. van den Afd.-Ct. goed gezien om aan 3^A de

opdracht te geven de vijandelijke batterijen 4^A en 4^B te bevuren, omdat het eene onverwachte en eenige gelegenheid was, den vijand van een deel van zijn artilleriekracht te berooven. Nadat aan deze opdracht was voldaan had die batterij dan verder kunnen medewerken, om den infanterie-aanval rechtstreeks te steunen.

Evenals Meerten werd ook hier de ingenomen stelling te $\pm$ 7²⁰ v.m. door den vijand ontruimd en trok deze in de richtingen Groene-straat en Remmerden terug; Ct. III—3 R. V. A. kreeg dientengevolge te 7³⁰ v.m. van den Ct. van de gevechtsgroep het bevel, de batterijen naar Asheuvel te verplaatsen, alwaar stelling werd genomen om de terugtrekkende vijandelijke infanterie onder vuur te nemen.

Linker gevechtsgroep. Door 3 R. I. werd te 6⁰⁰ v.m. de aanval op Ingen voortgezet en tot ondersteuning van dien aanval was II—3 R. V. A. nabij Bikkelenberg opgesteld; toen van uit Den Bulk vijandelijke artillerie haar vuur richtte op de voorwaarts rukkende eigen infanterie in het Ingensche veld, werden door den Afd.-Ct. de batterijen 5^B, 6^A en 6^B daartegen in stelling gebracht, Z. van de Ingensche Steeg, en werd van daaruit te 6⁵⁰ v.m. de strijd aangebonden. Hoeveel artillerie van den vijand aldaar in stelling stond is uit de gevechtsberichten niet op te maken. B^j. 5^A had last gekregen den aanval op Ingen rechtstreeks te steunen en opende daartoe het vuur uit eene stelling N. van Ingensche steeg.

De vijandelijke artillerie, die het voorwaarts rukken van de eigen infanterie belette en daaraan in ieder geval groote bezwaren in den weg zou hebben gelegd, was in deze periode van het gevecht voor de eigen artillerie het meest gewichtige doel, en te recht zonderde de A.-Ct. om die vijandelijke batterijen afdoende te bestrijden, zooveel artillerie af, als hij meende, dat daartoe noodig zou zijn; in dit geval 3 batterijen.

Zoodra kon worden aangenomen, en hier was het de scheidsrechter, die zulks uitmaakte, dat op de vijandelijke artillerie overwicht was verkregen, was het den Afd.-Ct. mogelijk tot directen steun van de infanterie meer artillerie aan te wijzen en werd ook b^j. 5^B daartoe bestemd.

In tegenstelling met den vorigen dag zien wij hier bij den aanval een oordeelkundig gebruik van al de ter beschikking zijnde batterijen onder éénhoofdige leiding van den A.-Ct.

Ook hier ontruimde de vijand op last van Ct. Iste divisie te $\pm$ 7³⁰ v.m. de ingenomen stellingen.

In verband met de bij den Ct. IIIe divisie ingekomen berichten nopens het veldwinnen van den aanval, vaardigde deze de navolgende bevelen uit:

te 7³⁰ v. m. aan Ct. 2 R. I.:

»6 R. I. heeft in opdracht over Meerten zich meester te maken van Lienden en daarna op te rukken in de richting van eene pontonbrug,

»door den vijand bij Remmerden geslagen. Wanneer Gij meester zijt »van Aalst, dring dan door op Lede en Oudewaart, om vijand terug »te werpen op het pontveer van Rhenen, waar eveneens eene brug »is geslagen. Beveiliging tegen Kesteren—Spoorbrug Rhenen.

»De lijn Spoorbrug—Kesteren—Ochten mag niet worden over- »schreden« ;

en te 7⁵⁰ v.m. aan Ct. 2, 3, en 6 R. I. en algemeene reserve:

»6 R. I. heeft Lienden en Ommeren genomen; 3 R. I. staat op het »punt Ingen te nemen; 2 R. I. rukt op over Aalst, Lede en Oude- »waart tegen pontonbrug bij Rhenen.

»De algemeene reserve en de divisiestaf verplaatsen zich naar »Burgheuvel (Z. uitgang van Lienden).

Rechter gevechtsgroep. Dit laatste bevel werd door Ct. 2 R. I. te 8¹⁵ v.m. ontvangen, waarop de bataljons IV en III—2 R. I. gedirigeerd werden over Lede en Oudewaart naar den N. rand van de daarvoor gelegen boomgaarden.

Beide bataljons zetten van daaruit en gevolgd door II—2 R. I. den aanval in de richting van Rhenen gelijktijdig in, gesteund door de batterijen 1^A en 1^B, die daartoe in stelling kwamen Z. van den kunstweg Lienden — Aalst, $\pm$ 250 M. N. van de „van Weltevrede“. De batterijen hadden in opdracht de pontonbrug bij Rhenen onder vuur te nemen. De bij.-Cⁿ. hebben getracht van den Nederbetuwschen bandijk waar te nemen. Van de pontonbrug was uit den aard der zaak niets te zien; wel waren de spoorbrug en de toren van Rhenen zichtbaar en werd toen volgens de kaart de ligging van de brug ten opzichte van den toren bepaald en in de breedte gestrooid.

Vermoedelijk zou dit vuur al heel weinig uitwerking hebben gehad.

Het is niet duidelijk, waarom niet liever de terugtrekkende vijand, die toch niet plotseling verdwenen was, bevuurd werd.

Midden gevechtsgroep. Nadat de lijn Ommeren—Asheuvel door den vijand te $\pm$ 7²⁰ v.m. was ontruimd, werd door 6 R. I. de vervolging in 2 colonnes voortgezet, waarvan de linker in opdracht had langs Molenstraat, en de rechter van Groene Jager langs Meerten naar Lienden op te rukken.

Deze laatste colonne drong, na Meerten te hebben doorschreden, te gelijk met afdeelingen 2 R. I. Lienden te 8⁰⁰ v.m. binnen; zij rukte verder langs de Nieuwe Waaij naar den Neder-Rijn, om 's vijands overtocht over de pontonbrug bij Remmerden te beletten.

De linkercolonne was toen genaderd tot ten noorden van Asheuvel en werd verder door Ct. 6 R. I. gedirigeerd over Abdijhoef en de Zevenmorgen naar den Neder-Rijn bij Remmerden, met gelijk doel als de rechtercolonne.

III—3 R. V. A. kreeg te 8⁴⁵ v.m. te Lienden van Ct. 6 R. I. bevel de, in de richting van de brug bij Remmerden terugtrekkende

vijandelijke infanterie onder vuur te nemen. Zij nam daartoe stelling bij Brinkenstein-Balferen en opende te 8⁵⁵ v.m. het vuur.

Het komt mij voor, dat dit eene betere opdracht was, dan het onder vuur nemen van de pontonbrug, waarop geen waarneming mogelijk was.

Toen de eigen infanterie den Z. Rijnsoever naderde, werd door III—3 R. V. A. eene nieuwe stelling ingenomen O. van Klinkenberg, ten einde den aftrekkenden vijand aan de overzijde der rivier zoo-veel mogelijk afbreuk te doen.

Linker gevechtsgroep. Nadat Ingen bezet was, $\pm$ 8⁰⁰ v.m., werd door 3 R. I. in 2 colonnes, richtingen Voorthuizenschestraat en Rijnstraat naar den Neder-Rijn opgerukt. Reeds te 8³⁵ v.m. bereikten de voorste afdeelingen den Rijndijk.

II—3 R. V. A. werd over de Zevenmorgen daarheen gedirigeerd. Te 8⁴⁵ v.m. werd bij. 6^B in stelling gebracht ter hoogte van $\frac{1}{2}$ van Rijndijk in de uiterwaarden, vanwaar zij eene colonne onder vuur nam, welke over de pontonbrug bij Elst terug trok.

Te 8⁵⁰ v.m. kwam bij. 6^A eveneens daar ter plaatse, maar op den dijk, in stelling en nam zij eene colonne, terugtrekkende over de pontonbrug bij Remmerden, onder vuur.

Nadat beide colonnes de bruggen waren gepasseerd, werd het vuur van beide batterijen overgebracht op de vijandelijke artillerie op den Buurdschen berg, welke artillerie ook reeds onder vuur was genomen door de batterijen 5^A en 5^B.

Zeer zeker was hier de positie van de batterijen 6^A en 6^B, die geheel ongedekt in stelling kwamen op $\pm$ 2700 M. van de vijandelijke artillerie op den Buurdschen berg eene zeer gevaarlijke en zouden zij in werkelijkheid aan ernstige verliezen, zelfs aan gedeeltelijke vernietiging, hebben blootgestaan.

In den werkelijken oorlog zullen zich echter meermalen omstandigheden voordoen, dat de artillerie, zelfs met die zekerheid voor oogen, niet mag schromen ongedekt in batterij te komen, indien het haar, alleen door aldus te handelen, mogelijk zal zijn, nog ter rechter tijd krachtig in het gevecht in te grijpen.

Indien zij zich slechts rekenschap geeft, dat het offer, dat zij mogelijk zal moeten brengen, niet nutteloos is en dat het verlies van enkele stukken in zoodanig geval ruimschoots zal opwegen tegen het ernstige échec, dat zij in staat zal zijn den vijand toe te brengen.

En dit was hier zeer zeker het geval.

Op $\pm$ 1500 M. van de beide pontonbruggen bij Elst en bij Remmerden staande, kon met enkele goed gelegde lagen aan de vijandelijke colonnes belangrijk nadeel worden toegebracht, haar de verdere terugtocht worden afgesneden.

Om dit doel te kunnen bereiken, was echter snelheid van handelen

geboden en kon van een indirect vuur uit den aard der zaak geen sprake zijn. Of men moest den vijand ongehinderd den terugtocht laten voortzetten, of wel men moest zichzelf aan ernstige verliezen blootstellen.

En de Afd.-Ct. begrijpende, dat hij bovendien in zijne schilden eene niet te versmeden dekking had, heeft naar mijne meening te recht dit beginsel hier doen uitkomen.

Het streven van de gevechtsleiding zal er steeds op gericht zijn, om waar de beslissing moet worden bevochten, zooveel mogelijk krachten te concentreeren.

Wat betreft de artillerie, zal dit doel alleen dan kunnen bereikt worden, wanneer gedurende het geheele verloop van het gevecht al de beschikbare batterijen onder de éénhoofdige leiding van den A.-Ct. zijn geplaatst en aan deze autoriteit, die geheel op de hoogte is van de voornemens van den A. B. en ingelicht is omtrent de taak voor de artillerie weggelegd, de uitvoering wordt overgelaten van de aan dit Wapen gegeven opdrachten.

Slechts dan zal het hem mogelijk zijn, van de onder zijne bevelen staande artillerie het meest oordeelkundig en oeconomisch gebruik te maken, opdat ten laatste een zoo groot mogelijk aantal vuurmonden beschikbaar komt, om op het beslissenden punt de eigen infanterie te steunen.

Eene gezonde samenwerking moet gegrond zijn op initiatief, besluitvaardigheid en op een geest van solidariteit, waarvan, zooals het Fransche reglement het zoo juist uitdrukt, iedere onderbevelhebber moet doordrongen zijn. Wordt in het gevecht de zelfstandigheid, de autonomie van den A. Ct. te veel aan banden gelegd, dan kan van samenwerking in den zin, als hier bedoeld, geen sprake zijn; de artillerie wordt van hulpwapen teruggebracht tot een aan de infanterie ondergeschikt wapen; in plaats van centralisatie van gezag en van leiding krijgt men in het gevecht eene decentralisatie, welke ten slotte daarop neerkomt, dat de zelfstandigheid, die den A. Ct. is ontgenomen, overgedragen wordt op de bñ. Cⁿ.; hetgeen geen ander gevolg kan hebben, dan gemis aan samenwerking en versnippering van krachten, wat des te meer ongewenscht is, nu bij ons per gevechtseenheid over zooveel minder artillerie beschikt wordt, dan overal elders.

Moet dus de A. Ct. steeds over zijn artillerie kunnen beschikken, dan is het ook ongewenscht, dit Wapen te verdeelen over en ondergeschikt te maken aan verschillende afdeelingen infanterie. Alleen dan moet zulk eene regeling geoorloofd zijn, wanneer aan eene dergelijke afdeeling eene afzonderlijke en zelfstandig uit te voeren gevechtsoopdracht is verleend. De commandant van de daarbij ingedeelde artilleriemacht is dan de A. Ct. van den aanvoerder van deze gevechtsgroep, maar blijft ook in dat geval ondergeschikt aan zijn hiërarchieken chef, den A. Ct.

De Ct. van de fractie artillerie, welke is aangewezen, om een bepaalden aanval te steunen, heeft zich in verbinding te stellen met den Ct. der aanvalstroepen en ontvangt van deze zoodanige aanwijzingen, dat de artillerie weet, welke de aanvalstroepen zijn, alsmede de richting van den aanval en het aanvalsobject. Bovendien moet worden aangegeven het doel, dat door de artillerie moet worden bevuurd, en eindelijk het tijdstip, waarop dat vuur moet worden geopend.

De Ct. der aanvallende infanterie moet weten, door welke artillerie hij gesteund wordt, en waar deze is opgesteld. De keuze der opstelingsplaats moet echter, behoudens de daartoe noodig geachte beperkende aanwijzingen, aan den Ct. dezer artillerie worden overgelaten. Hij toch, is de persoon, die moet beoordeelen, op welke wijze hij het best zijn opdracht zal kunnen volbrengen.

Van beide Wapens dus moet het streven naar samenwerking uitgaan; beiden moeten evenzeer van de noodzakelijkheid daarvan doordrongen zijn.

De infanterie mag eischen, dat de steun van de artillerie geen denkbeeldige is, dat de artillerie haar daadwerkelijk helpt den weerstand te breken, dien zij alleen niet kan overwinnen; maar daartoe is het noodzakelijk, dat de infanterie daaromtrent aan de artillerie de juiste inlichtingen en aanwijzingen verstrekt; alleen daardoor zal het aan de artillerie mogelijk gemaakt worden op de juiste plaats en op het juiste oogenblik in te grijpen en te steunen.

Toen het bovenstaande reeds was neergeschreven, werd van den eerlang te verwachten herdruk van het Reglt. B. A. voorloopig een gedeelte gepubliceerd, waarin o.m. het volgende voorkomt:

»Verbinding met andere wapens.

362. De C. eener artilleriemacht, die de opdracht ontvangt, »de gevechtshandelingen van een bepaald troependeel te ondersteunen, zal zich zoo spoedig mogelijk met den C. daarvan in »verbinding stellen, ten einde, naar diens aanwijzingen, het vuur te »kunnen doen afgeven tegen de punten, waar dit het meest noodig »is. Deze verbinding brengt — tenzij het tegendeel bepaald wordt »— geen verandering in de bevelsverhoudingen bij de artillerie zelve«.

Door iederen artillerist zal deze aanvulling van het voorschrift met ingenomenheid zijn begroet. Daardoor wordt de autonomie van den A.-Ct. voor het eerst reglementair erkend en vastgesteld. Zij beteekent een grooten stap in de goede richting tot regeling van de samenwerking op het gevechtsveld. Wenschelijk zou het daarom zijn, deze aanvulling van het artillerievoorschrift ook in het infanteriereglement te doen opnemen. Zal de samenwerking ophouden een ijdele klank te zijn, dan moet de geest van solidariteit uit de op het gevecht

betrekking hebbende Voorschriften van beide Wapens evenzeer spreken en zal voortaan bij iedere gezamenlijke oefening de wijze, van het in toepassing brengen van de samenwerking, moeten worden nagegaan en besproken. Eens en vooral zou verder moeten worden vastgesteld, dat al de daartoe strekkende opdrachten schriftelijk worden verstrekt. Alleen dan zal men een juist uitgangspunt voor eene vruchtdragende bespreking verkrijgen.

Voor het bestudeeren van de technische uitvoering der samenwerking, het organiseeren van de verbinding tusschen de aanvallende infanterie en de haar steunende artillerie zullen waarschijnlijk bijzondere oefeningen noodzakelijk blijken.

BREDA, Maart 1912.

Wat mag in de naaste toekomst van de luchtvaart voor militaire doeleinden worden verwacht?

DOOR

PEEREBOOM VOLLER,
1ste-Luitenant der Artillerie.

(Vervolg en slot van blz. 406.)

Tot het bedienen van een bestuurbaren ballon wordt eene bemanning van minstens drie personen vereischt. De verschillende werkzaamheden kunnen dan, als volgt, verdeeld worden:

- een balloncommandant, belast met het bevel en de algemeene leiding;
- een stuurman, voor het in horizontalen en verticalen zin besturen van den ballon;
- een machinist, voor het toezicht op de motoren en den ventilator der ballonnet(s).

Indien een luchtschip van meer dan één gondel voorzien is, moet de bemanning talrijker wezen.

Alle vorengenoemde functies vereischten voortdurend groote oplettendheid, zoodat hare vervulling op den langen duur inspannend en vermoeiend wordt. En wanneer iemand uren achtereen zonder eenige rust of afwisseling het zelfde werk moet verrichten, zal hij ten slotte minder attent worden. De eentonigheid van het werk kan verminderd, en daardoor tevens de taak verlicht worden door af en toe, b.v. om het uur, de bedieningsmanschappen onderling van functie te laten verwisselen. Dit is echter alleen mogelijk, indien ieder hunner volkomen op de hoogte is van meerdere verrichtingen.

Wanneer men bedenkt, dat de bemanning voortdurend bloot staat aan alle invloeden van het weer, zooals wind, koude, nevel, regen, enz., aan de onaangename gewaarwordingen, teweeggebracht door het slingeren en stampen van den ballon en dat haar bovendien aldoor het oorverdoovend, in hooge mate hinderlijk geraas der motoren en luchtschroeven in de ooren klinkt, zal toegestemd worden, dat de dienst in een motorballon zwaar is. Daarom zullen bij bestuurbare ballons, welke niet meer dan 3 of 4 personen kunnen medevoeren (zoodat dus zonder aflossing gevaren *moet* worden), tochten van langer dan 10 uur vermeden moeten worden.

Acht men het noodzakelijk, dat ook langduriger vaarten ondernomen kunnen worden, zoo moet ten behoeve van eene regelmatige aflossing eene bemanning van minstens 6 personen aan boord zijn.

Dit aantal is echter voor *militaire* ballons nog niet toereikend. Om te kunnen voldoen aan de belangrijkste bestemming van militaire lucht-

scheppen, n.l. het doen van verkenningen, het observeeren van de handelingen der tegenpartij, enz. zal ook een waarnemer aanwezig moeten zijn. Voor dezen gewichtigen dienst, welke veel kennis en inzicht vereischt, zal wel altijd een officier, bij voorkeur van den Generalen Staf, aangewezen moeten worden. Het zal verder betwijfeld mogen worden, of één waarnemer wel voldoende zal wezen. De veelomvattende werkzaamheden toch, welke o. m. zullen bestaan uit het op de medegenomen kaarten inschetsen der vijandelijke opstellingen, het verkennen van 's vijands belangrijkste aanvoer- en verbindingswegen, kantonnementen, laad- en losplaatsen, parken, het doen van fotografische opnamen uit den ballon, het aanteekenen van de juiste ligging van vijandelijke batterijen en plaatsen van batterijbouw, het waarnemen van het vuur der eigen artillerie, enz. zullen zelfs aan twee officieren nog heel wat te doen geven.

Deze waarnemers moeten kunnen beschikken over uitnemende kijkers, kaarten, fotografietoestellen voor het doen van opnamen uit ballons, enz.; zij moeten hun aandacht onverdeeld kunnen wijden aan het panorama, dat zij vanuit den ballon kunnen observeeren.

Aangezien het van bijzonder veel belang zal zijn, dat alle berichten omtrent den vijand, ook die van negatieven aard, zoo spoedig mogelijk den bevelhebber, onder wien de ballon resorteert, zullen bereiken, moeten militaire ballons noodzakelijk uitgerust worden met apparaten voor draadlooze telegrafie. Wanneer deze toch ontbreken, zal de ballon zelf gebruikt moeten worden tot het overbrengen dier berichten, welke dan ten gevolge van het onvermijdelijk tijdverlies veel van hunne waarde kunnen verliezen, terwijl bovendien het verder waarnemen en verkennen van den vijand gestaakt moet worden. Bovendien zal de balloncommandant in een dergelijk geval steeds erop bedacht moeten zijn, tijdig terug te keeren, opdat hij de terugreis zonder tusschentijdsche landing kan volbrengen.

Hoewel nog niet alle technische moeilijkheden overwonnen zijn, is het thans reeds uitvoerbaar gebleken radio-telegrafische installaties, ook zonder gevaar voor de ballons, aan te brengen. Het morse-schrift bleek ten gevolge van de voortdurende trillingen, door de motoren in den ballon teweeggebracht, ongeschikt voor bestuurbare ballons. Ook het opnemen der verschillende teekens met het oor was aanvankelijk onmogelijk door het geraas der motoren en luchtschroeven. Eerst na de toepassing van de z.g. »tönenden Funken«, waarmede zeer schelle, doordringende tonen voortgebracht worden (volgens het stelsel Telefunken van Prof. M. WIEN) zijn de grootste moeilijkheden, verbonden aan het ontvangen van radio-telegrafische berichten in ballons (en vliegmachines) overwonnen. In den laatsten tijd zijn de toestellen veel verbeterd en ook lichter geconstrueerd. Aan boord van het ZEPPELIN luchtschip Schwaben 1) werd

1) Den 28sten Juni 1912 nabij Düsseldorf verongelukt.

een toestel gebruikt, dat slechts 4 KG. woog en voorzien was van een antenne bestaande uit een koperdraad van 3 mM. dikte en 45 M. lengte, aan het ondereinde verzwaard met een gewicht van 1,5 KG. Tijdens eene vaart van Baden-Baden naar Zabern en terug bleef de ballon in radio-telegrafische gemeenschap met de seinstations te Karlsruhe en Metz. Door eene onderlinge vergelijking van de geluidsterkte der tonen bleek het mogelijk den afstand tot elk der genoemde steden vrij nauwkeurig te bepalen, zoodat de plaats, waar de ballon zich bevond, binnen een cirkel van ± 14 KM. middellijn aangegeven kon worden. Men ging er daarna toe over de instrumenten zuiverder te bewerken, waardoor eene nauwkeurigheid van ± 7 KM. verkregen werd. Hiermede is eene zeer belangrijke schrede voorwaarts gedaan, aangezien het op deze wijze mogelijk geworden is een luchtschip ook in mist en nevel, boven de wolken en bij nacht te oriënteren.

Daar het van veel belang geacht moet worden, dat een militaire ballon in oorlogstijd onafgebroken in radio-telegrafische verbinding kan blijven met een of meer stations op aarde (hetgeen tot op afstanden van meer dan 300 KM. mogelijk bleek), ten einde eventueel orders, b. v. tot wijziging der route, tot het blijven waarnemen van een bepaald gebied of van eene ontdekte troepenmacht, te kunnen ontvangen, zal een telegrafist onafgebroken aan het seintoestel moeten blijven.

Ten behoeve van eene regelmatige aflossing zal het wederom wenschelijk wezen, dat minstens twee personen van de bemanning volkomen vertrouwd zijn met het bedienen der radio-telegrafische apparaten.

Met inachtneming van hetgeen reeds vroeger gezegd is, zal het alzoo zeer gewenscht zijn, dat een ballon genoegzame stijgkracht bezit en de gondel voldoende ruimte heeft voor minstens 7, liefst echter 9 personen. Ieder hunner zal dan toch nog van meerdere functies op de hoogte moeten zijn.

Dit laatste kan alleen bereikt worden door aan elk lid der bemanning eene omvangrijke en grondige opleiding te geven. Elkeen moet niet alleen practisch uitnemend geoefend, doch ook theoretisch goed onderlegd zijn. Bij luchtvaartafdeelingen zullen uitsluitend handige en schrandere menschen bruikbaar zijn, aan wier karaktereigenschappen bovendien nog hooge eischen gesteld moeten worden. Zonder moed, zelfvertrouwen en vastberadenheid is geen goed luchtvaarder denkbaar. In de allereerste plaats moeten de commandanten van luchtschepen alleszins bekwame, practisch en theoretisch beproefde mannen en bovenal krachtige, energieke persoonlijkheden zijn. Hunne opleiding zal o. m. moeten omvatten:

- 1°. een wetenschappelijken cursus;
- 2°. bestudeering der fabricage van ballons, motoren, schroeven, enz. in een of meer fabrieken, waarbij tevens het nazien, onderhouden en herstellen van een en ander geleerd moet worden;

- 3°. veelvuldige oefeningen met vrije ballons;
 4°. het medemaken en later zelf leiden van tochten met motorballons, ook bij nacht.

Indien eenmaal overgegaan mocht worden tot het organiseeren van eene militaire luchtvaartafdeeling, zal daaraan tevens als onafwijsbare eisch verbonden moeten worden het inrichten van een aantal stations voor draadlooze telegrafie. In ons land zouden daartoe in aanmerking kunnen komen: Amsterdam, Vlissingen, Hoek van Holland, den Helder, Groningen, Almelo en Eindhoven.

Vooraf in het belang van de beveiliging onzer lange kustlijn zal de aanwezigheid van radio-telegrafische stations nabij Vlissingen, Hoek van Holland en den Helder van veel nut wezen. Uit ballons (en ook vliegmachines) is het immers mogelijk het naderen van oorlogsschepen reeds op zeer grooten afstand te bemerken. Zulks kan dan onmiddellijk naar de stations geseind worden. Vanuit den ballon kunnen sterkte, formatie, vaartrichting en snelheid der oorlogsvloot verkend en eventuele koersveranderingen dadelijk geseind worden. De waarnemingen uit den ballon kunnen van de radio-stations naar de kustwachten doorgeseind worden en deze zullen van een en ander op de hoogte zijn, lang, voordat zijzelf nog iets van de nadering van oorlogsschepen hadden kunnen merken.

Tot het bewaken van eene kustlijn, als die van Nederland, zullen twee motorballons, die elkander geregeld aflossen, uitnemende diensten kunnen bewijzen. Over dag zijn ook vliegmachines hiertoe geschikt, maar deze zouden na het invallen der duisternis tot den volgenden ochtend niet in staat zijn uit te vliegen, terwijl een bestuurbare ballon desnoods ook 's nachts op zijn post blijven kan. In tijden, wanneer er een zeer gespannen politieke toestand in Europa heerscht, zooals b.v. in het najaar van 1911 tusschen Duitschland, Engeland en Frankrijk, zal het voor Nederland van veel belang wezen op de hoogte te zijn van eventuele maatregelen, welke b.v. door de Engelsche vloot worden genomen. Reeds vóór het uitbreken van een mogelijken oorlog kunnen bestuurbare ballons tot op voldoende groote afstanden verkennings-tochten ondernemen, b.v. in de richting van het Kanaal. Ook bij eventuele blokkades kunnen motorballons voor verschillende doeleinden nuttig aangewend worden.

Vanaf eene hoogte boven 300 M. worden zelfs in troebel en golvend water diepe en ondiepe plaatsen, vaargeulen, zandbanken, klippen, enz. zichtbaar. Evenzoo zullen de op betrekkelijk geringe diepte beneden den waterspiegel geplaatste zeemijnen uit een ballon te zien zijn. Na het leggen van torpedo's kan men dus, door met een ballon over de versperring heen te varen, zich ervan overtuigen, of alle mijnen behoorlijk geplaatst zijn en nergens eene doorvaartopening, ten gevolge van het afdrijven van een mijn of anderszins, overgebleven is. Omgekeerd zullen echter vijandelijke ballons of vliegmachines afgezonden kunnen worden, om te onderzoeken, in hoe verre een

belangrijk vaarwater al dan niet door torpedoversperringen is afgesloten, waar en in welk aantal (b.v. meerdere rijen achter elkander) dergelijke watermijnen gelegd zijn en of mogelijk nog ergens een doorgang vrijgebleven is. Ook onderzeebooten, zelfs in geheel ondergedoken toestand, kunnen uit ballons waargenomen worden. Het ondernemen van dergelijke verkenningstochten zal hoogst waarschijnlijk niet uitblijven tegenover een tegenstander, waarvan bekend is, dat hij niet beschikt over de noodige hulpmiddelen, om zulks te verhinderen. Hiertoe zijn noodig hetzij eigen militaire ballons of gewapende vliegtuigen of ballongeschut. Het opstellen van eenig modern ballongeschut nabij de belangrijkste torpedoversperringen en havens verdient alleszins aanbeveling.

Aangezien luchtschepen in staat zijn zich langzaam voort te bewegen en desgewenscht boven eene bepaalde plaats kunnen blijven zweven, zullen vaarwaters, havens of riviermonden, waarin mogelijk torpedoversperringen gelegd of onderzeebooten aanwezig zijn, nauwkeuriger in teekening gebracht en vollediger verkend kunnen worden uit een motorballon, dan uit snel daarover heen vliegende aëroplanes.

Als noodwendig gevolg van de veelvuldige moeilijkheden, welke zich bij het vuren op luchtschepen voordoen, is uit talrijke schietproeven gebleken, dat het gewone geschut der veld- en vestingartillerie niet geschikt is om bestuurbare ballons met kans op succès te beschieten. Een der grootste bezwaren, welke daarbij ondervonden worden, is gelegen in de onmogelijkheid, om dezen vuurmonden de vereischte groote elevatiën te geven. En nu mag het laatste vrijwel mogelijk zijn bij mortieren en houwitsers, maar deze vuurmonden missen ten eenen male de noodige gestrektheid van de baan en bovendien, als gevolg van hun doorgaans groot kaliber, de noodige snelheid van vuren. Geweërvuur en zelfs ook eene beschieting met automatische mitrailleurs leveren door het gemis aan waarneming der schoten zeer geringe trefkans. En al zou een motorballon door een aantal geweer- en granaatkartetskogels getroffen worden, dan nog zal hij daardoor niet direct tot dalen gebracht worden. Dergelijke kleine gaten in het omhulsel schijnen zich nagenoeg geheel te sluiten, zoodat het daardoor ontstane gasverlies slechts gering is.

Wenscht men werkelijk in staat te zijn, luchtschepen te bestrijden, dan moet hiertoe speciaal ballongeschut beschikbaar zijn. De navolgende geschutfabrieken hebben verschillende projecten ontworpen:

FR. KRUPP A. G. heeft ballongeschut geconstrueerd van 6,5; 7,1; 7,5 en 10,5 cM. kaliber, geplaatst, hetzij op automobielen (snel verplaatsbaar geschut), hetzij op rad- dan wel op vaste pivotaaffuit (voor vestingen, kustversterkingen en oorlogsschepen). De maximum-elevatie bedraagt 75°. Bij de radaffuiten kunnen geringe verplaatsingen voor de zijdelingsche richting naar weerszijden tot 5° met behulp van eene draaibare bovenaffuit gegeven worden, terwijl een schootsveld

van 360° wordt verkregen, doordat de raden omklapbaar zijn en de geheele affuit alsdan om zijn spoor als as rondgereden kan worden.

De *Rheinische Metalwaaren und Maschinen Fabrik* (EHRHARDT) plaatste een kanon van 5 cM. L/30 in een kleinen pantserkoepel op een automobiel. De koepel is draaibaar over 60°, de maximum-elevatie bedraagt 70°.

SCHNEIDER ET CIE. heeft een geheel gepantserden motorwagen, waarop een kanon van 4,7 cM. L/60 in een draaibaren pantserkoepel met 360° schootsveld staat; de maximum-elevatie bedraagt 70°.

SKODA ontwierp een kanon van 3,7 cM. L/70 met eene maximum-elevatie van 80° en

VICKERS AND SONS een kanon van 4,7 cM. op een pivotaffuit, welke zelfs eene maximum-elevatie van 90° toelaat.

Met het oog op de groote snelheid, waarmede motorballons zich verplaatsen en waardoor zij meestal gedurende slechts korten tijd onder vuur genomen kunnen worden, moet het ballongeschut eene zeer groote vuursnelheid kunnen ontwikkelen. Daartoe wordt het doorgaans voorzien van eene automatische sluiting. Verder moet het zeer groote schootsafstanden (tot 10 KM.), gestrekte banen en geringe spreidingen leveren. Vandaar het gebruik van bijzonder lange kanonnen en zware ladingen, waarmede aanvankelijke snelheden van 700 M. en meer worden verkregen. Ter wille van eene vlugge bediening moet het kaliber klein blijven, bij voorkeur niet grooter dan 7 cM. Ook de richtmiddelen moeten eene snelle bediening en zeer zuiver richten mogelijk maken, dus kijkeropzetten met onafhankelijke richtlijn. In Italië zijn proeven genomen met GKT., waarbij de vulkogels onderling door kettingen van 20 à 25 cM. lengte verbonden waren, met het doel het ballonmohulsel zoodoende ernstiger te beschadigen. Dit middel heeft niet voldaan, evenmin als het gebruik van brandzunders. Het meest afdoende zal zijn den ballon door voltreffers te vernielen. De KRUPP'sche ballongranaat is daartoe voorzien van eene dusdanig gevoelige schokbuis, dat deze bij het treffen van een ballonmohulsel werkt. Eene mechanische inrichting voorkomt het ontijdig springen bij het afgaan van het schot. Ten einde den weg, door het projectiel gedurende zijn geheele vlucht doorloopen, te kunnen volgen en daardoor het waarnemen der schoten gemakkelijker te maken, worden de projectielen voorzien van eene brandbare sas, die bij het afgaan van het schot ontstoken wordt en gedurende den vluchttijd afbrandt, zoodat de baan bij dag zichtbaar wordt door eene rooklijn, 's nachts door eene vuurstreep.

Het ballongeschut op automobielen zal mogelijk geschikt zijn voor kringvestingen met talrijke verkeerswegen. Voor de Stelling van Amsterdam met haar eigenaardig terrein, dat op vele plaatsen slechts zeer geringe draagkracht bezit, zullen dergelijke automobielen, zelfs ongepantserd, te zwaar worden. Volledig uitgerust toch wordt het totaal gewicht 6000 KG. en meer.

Ten slotte zal nog het een en ander vermeld worden aangaande het gebruik van militaire ballons als oorlogswapen.

Wat het offensief vermogen betreft, loopen de thans daaromtrent heerschende meeningen nog zeer sterk uiteen. Ter eener zijde verwacht men, dat de luchtschepen (en vliegtuigen) formidabele strijdmiddelen zullen worden, terwijl lijnrecht tegenovergesteld aan deze meening ook verkondigd wordt, dat luchtschepen (en vliegmachines) steeds zullen moeten trachten den strijd te ontwijken en uitsluitend als verkenningorganen gebezigd moeten worden.

Hoogst waarschijnlijk zal in de toekomst wel beproefd worden, het een met het ander te vereenigen. Zooveel is echter zeker, dat de resultaten, welke tot nog toe bij offensieve doeleinden werden verkregen, over het algemeen weinig succes beloofden. Zoo werd o. a. in verschillende Rijken beproefd uit ballons en aëroplanes bommen te werpen, om doelen van verschillende grootte te treffen. Uit tal van proeven en wedstrijden is gebleken, dat het treffen van eene vierkante schijf met zijden van 15 M. lengte uit eene vliegmaschine, zelfs van slechts 40 à 50 M. hoogte, zeer moeilijk is. De trefkans zal vanuit een luchtschip, dat langzaam over het doel kan heenvaren, grooter worden, maar hiertegenover staat, dat een luchtschip, om niet zelf vernield te worden, minstens 600 M. hoog zal moeten blijven. Om alsdan eenige zekerheid van treffen te krijgen, moet de schijf zijden van 300 M. lengte bezitten. Doelen van zoodanige uitgestrektheid zullen in den veldoorlog slechts zelden aangetroffen worden. Daarentegen zullen forten en vestingwerken, havens, dokken, arsenalen, magazijnen, groote spoorbruggen, ballonloodsen, artillerieparken en dergelijke doelen zeer goed getroffen kunnen worden.

In Duitschland zijn tijdens de manoeuvres, welke in November 1911 nabij Keulen gehouden werden, met de M II verschillende proeven genomen. Met behulp van een speciaal hiertoe door CARL ZEISS te Jena ontworpen richttoestel werd beproefd projectielen van 40 KG. in eene schijf van 10 M. in het vierkant te werpen.

De ballon had 10 dergelijke projectielen aan boord. De eerste drie werden uit 200 M., de overige uit 500 M. hoogte gelanceerd. Hoewel zij over het algemeen in de nabijheid der schijf neervielen, werd deze toch geen enkele maal getroffen, hetgeen ten deele het gevolg was van de minder gunstige weersgesteldheid, waardoor het niet mocht gelukken den ballon zuiver verticaal boven over de schijf te doen varen. Wat er ook van zij, erkend moet worden, dat uit deze eerste proeven gebleken is, dat het zeer wel mogelijk zal wezen met meer geoefend personeel en verbeterde richt- en lanceermiddelen gunstiger resultaten te verkrijgen. Toch zal het vernielen van wapen-, buskruit- en andere magazijnen, waarvan men de ligging niet met zekerheid weet, of welke men uit groote hoogte niet duidelijk zien kan, altijd als een toeval beschouwd moeten blijven.

En ook al wordt de mogelijkheid erkend, dat een ZEPPELIN-lucht-

schip b.v. 900 KG. aan bommen zal kunnen medevoeren, hetgeen alleen te verkrijgen is door opoffering van een even groot gewicht aan bedrijfsvoorraad en ballast, dan zijn dit nog maar $\pm$ 24 granaten van 15 cM. of 9 van 21 cM. En zou men het nu waarlijk mogelijk achten met een dergelijken voorraad aan munitie een modern fort te vernielen, om nog niet eens van pantserforten en oorlogsschepen te spreken? Men bedenke toch, dat die projectielen niet met groote aanvankelijke snelheid uit vuurmonden geschoten worden en ook geen rotatiesnelheid bezitten, doch eenvoudig omlaag *vallen*. Ten gevolge van den luchtweerstand zal de trefsnelheid, zelfs bij valhoogten van 1000 M., gering wezen, zoodat ook de diepte tot welke dergelijke projectielen kunnen indringen, slechts klein kan zijn. En zoolang eene granaat, al is deze ook met eene groote, hevig brisante springlading gevuld, aan de oppervlakte van eene bomvrije dekking, uit hardsteenslagbeton bestaande, springt, zullen er wat scherven, zand en puin in het rond geworpen, maar geen ernstige beschadigingen aan het gedekt onderkomen toegebracht worden.

Pantserkoepels zullen ten gevolge van hunne geringe afmetingen weinig trefkans bieden en al mochten zij bij toeval ook getroffen worden, dan nog zal de uitwerking van daarop neervallende projectielen gering wezen.

Indien door de aanwezigheid van ballongeschut luchtschepen gedwongen worden op groote hoogte (1200 tot 1500 M.) te blijven, zal de trefkans zelfs op een oorlogsschip gering zijn. Forten en vestingwerken, die met gras begroeid zijn, zullen zich tegen den omtrek niet duidelijk afteekenen. Daarenboven zullen luchtstroomingen het projectiel, dat slechts geringe valsnelheid bezit, zijwaarts doen afwijken. Voegt men hierbij nog tal van andere storende omstandigheden, zooals de groote moeilijkheid om het luchtschip zuiver verticaal over het doel te voeren, de slinger- en stampbewegingen van den ballon en de eigen snelheid, welke hun invloed op het projectiel zullen doen gevoelen, dan moet erkend worden, dat van zulk bommen-werpen uit luchtschepen (en zeer zeker uit vliegtuigen) niet veel succès te verwachten zal zijn, vooral niet tegen zich bewegende doelen. Daarom is ook de navolgende aanvalsmethode tegen oorlogsschepen uitgedacht: Het luchtschip moet aangestuurd worden op den vijandelijken bodem en onderwijl zoo hoog opstijgen, dat het buiten het bereik van het scheepsgeschut blijft; verder moet getracht worden zuiver verticaal boven het oorlogsschip te komen, parallel daarmede voort te blijven varen en, na het verrichten van de noodige metingen, als: vaartsnelheden van ballon en schip, richting en sterkte van den wind, valhoogte, valtijd, enz., uit eene combinatie van al deze gegevens met behulp van bijzonder daartoe gereed gemaakte tabellen de plaats en het tijdstip voor het werpen van den bom te bepalen. Onmiddellijk daarna moet de ballon snel stijgen, ten einde buiten het bereik der na de explosie optredende luchtgolven te komen.

Men moet wel erg naïef zijn om te kunnen veronderstellen, dat een oorlogsschip, wanneer het door een luchtschip aangevallen wordt, daaronder zal blijven voortvaren. In zulk een geval zal wel al het mogelijke beproefd worden, om nimmer recht onder den ballon te komen.

Na afloop van een eventueel bombardement zal dan zoo'n luchtschip, zelfs wanneer het in geen enkel opzicht averij opgelopen of van de beschieting geleden heeft, onder zeer ongunstige omstandigheden verkeer en met gebrek aan de noodige ballast en bedrijfsvoorraad de terugreis moeten aanvaarden.

Voorloopig nog zal men wijs handelen door bij een militair gebruik van bestuurbare ballons deze hoofdzakelijk aan te wenden tot het doen van verkenningen, het overseinen der waarnemingen langs radio-telegrafischen weg, het onderhouden van het verband tusschen gescheiden troepenafdeelingen (ook tusschen leger en vloot) e.d.m.

Indien de eigen partij overlast mocht krijgen van vijandelijke luchtschepen en over geene andere middelen beschikt om deze te verdrijven dan over vliegmaschinen, zoo zullen deze, bemand met drie of meer personen, die met karabijnen en brandmateriaal uitgerust zijn, jacht kunnen maken op den motorballon. De vliegeniers zullen daarbij moeten trachten in den dooden hoek boven den ballon te komen, om dezen van hieruit te bestoken. Ten einde in staat te zijn een dergelijken aanval met aëroplanes te kunnen afslaan, is reeds voorgesteld boven op bestuurbare ballons een platform aan te brengen, dat door een tunnel vanuit de gondel bereikt kan worden en alwaar een of meer automatische mitrailleurs zijn opgesteld. Een dergelijk platform zal gemakkelijker aan te brengen zijn bij luchtschepen van het stijve stelsel, zooals de ZEPPELIN- en SCHÜTTE-LANZ-ballons, dan bij die van het slappe stelsel.

Na de schitterende resultaten, welke verkregen zijn bij de beroemd geworden Circuit de l'Est (7 tot en met 17 Aug. 1910) en de uitnemend geslaagde Europeesche rondvlucht (18 Juni tot en met 7 Juli 1911) is er een tijd geweest, dat men sterk overhelde tot de meening, dat de motorballons eigenlijk hadden afgedaan. Velen stelden zich voor, dat in den vervolge de prioriteit op luchtvaartgebied geheel zou toebehooren aan de aëroplanes. In strijd met deze meening ziet men echter, dat in de legers van alle groote mogendheden naast de aviatiek ook de luchtscheepvaart steeds verder ontwikkeld wordt. In bijna alle landen zijn nieuwe luchtschepen in aanbouw. Beide stelsels van luchtvaart — lichter en zwaarder dan de lucht — zullen zich naast elkander weten te handhaven. Frankrijk, waar men op aviatisch gebied geheel de wereld ver vooruit is, heeft juist in den laatsten tijd groote bestellingen gedaan ter uitbreiding van zijn luchtvloot, en al het mogelijke beproefd om met zijn Adjudant RÉAU, Adjudant VINCENOT, Lieutenant CHAURÉ en Capitaine FERBER de

prestaties der Duitsche luchtschepen te evenaren, zoo mogelijk te overtreffen. In Duitschland blijft men, niettegenstaande allen tegenwoord, reusachtige luchtschepen, ook uitsluitend voor militaire doeleinden, bouwen. De ZEPPELIN-luchtschepen Schwaben, Viktoria-Luise en Hansa van 18.000—19.000 M³. inhoud, mogen wellicht niet in de allereerste plaats voor militaire doeleinden gebouwd zijn, in oorlogstijd zullen ook zij ongetwijfeld eene rol te vervullen krijgen.

De SCHÜTTE-LANZ I, met 20.000 M³., PARSEVAL II en 12, met 10.000 M³. inhoud, de M IV, M V en M VI zijn echter bijzonder voor oorlogsdoeleinden bestemd. De Duitsche luchtvloot is verdeeld in kruisers 1ste klasse met meer dan 8.000 M³. inhoud en kruisers 2^e klasse met 4.000—6.000 M³. inhoud.

Mocht men in Nederland er toe besluiten eene luchtvaartafdeeling te organiseeren en daarbij ook bestuurbare luchtschepen in te deelen, dan wordt — met alle bescheidenheid — het navolgende in overweging gegeven:

Aanschaffing van twee motorballons, elk met een inhoud van 5500 à 5800 M³. en voorzien van 2 motoren van zoodanige capaciteit, dat met één motor in bedrijf eene eigen snelheid van ± 44 KM. per uur, dus met beide motoren eene snelheid van ± 55 KM. ontwikkeld kan worden.

De keuze te vestigen op ballons van het *slappe* stelsel, bij voorkeur van het PARSEVAL-model.

Voor motoren te kiezen de meest betrouwbare, zoodat thans de N. A. G.- of de Daimler-motoren de voorkeur zouden verdienen.

Binnen de Stelling van Amsterdam eene ballonloods te bouwen, groot genoeg om beide ballons te kunnen bergen. In de nabijheid dier loods de noodige magazijnen, werkplaatsen, enz. in te richten. Verder zou volstaan kunnen worden met z.g. ankerplaatsen voor de ballons, welke in de nabijheid van Vlissingen, Hoek van Holland, den Helder, Groningen, Almelo en Eindhoven aanwezig zouden kunnen zijn. Aldaar moeten ten allen tijde verschillende voorraden, als waterstofcylinders, benzine, enz., in gereedheid gehouden worden.

Beide ballons uit te rusten met apparaten voor draadlooze telegrafie en stations te vestigen nabij vorengenoemde ballonloods en ankerplaatsen.

Uit officieren, onderofficieren en technici een keurkorps samen te stellen voor den dienst bij de luchtvaartafdeeling. Voor iederen ballon zal minstens eene dubbele bemanning beschikbaar moeten wezen.

De Cavalerie bij Wafangou,

(29 Mei—16 Juni 1904.)

DOOR

A. P. SEIJFFARDT,

Eerste-Luitenant der Infanterie, K. M. A.

(Vervolg en slot van blz. 401.)

Den 13^{en} Juni doet zich over het geheele front een voorwaarts rukken van de Japanners gevoelen en wijken de vooruitgeschoven Russische troepen zonder gevecht terug. Generaal SIMONOW schat den oprukkenden vijand op twee divisieën, doch van den marsch van de 4^e Japansche divisie in de richting van Futschou wordt niets bemerkt. Volgens het Russische stafwerk waren de Japansche 3^e en 5^e divisie den 13^{en} Juni zoo openlijk voorwaarts gegaan, dat het geen moeilijkheden aanbood, de sterkte van den tegenstander ten O. van den spoorweg tamelijk nauwkeurig vast te stellen. Wel was in den vroege morgen nog een bericht ingekomen, dat op den weg naar Futschou 6 bataljons met cavalerie en artillerie marcheerden, doch de verdere meldingen spraken slechts van het optreden van patrouilles en kleine afdeelingen van 1 à 2 compagnieën in de nabijheid van Tchendeden. Daar verder berichten inkwamen, dat Japansche afdeelingen, die ten westen van den spoorweg marcheerden naar het Oosten waren afgebogen, kwam Generaal SIMONOW tot het besluit, dat de colonne van den weg naar Futschou weer afgebogen was en in de oorspronkelijke richting slechts zwakke dekkingstroepen had achtergelaten. Inderdaad was men zoo het spoor van de 4^e Japansche divisie weder kwijtgeraakt.

De in den loop van den 13^{en} Juni van de cavalerie ontvangen berichten dienden als grondslag voor de verdere bevelen van Generaal STACKELBERG, en zoo werd in den avond van 13 Juni een bevel tot het bezetten van eene stelling ten Noorden van Yudsiatun uitgegeven, waarbij de aanmarsch van twee Japansche divisieën werd aangenomen. Volgens dat bevel moest de cavalerie op Tafanschin teruggaan, zich ten W. daarvan opstellen en onder waarneming van de wegen en riviertjes in de strook Tafanschin—Nengetun—Tschuidiatun, de rechterflank van de stelling beveiligen.

Nog voordat Generaal SIMONOW dit bevel ontving, rukte de vijand, bij het aanbreken van den dag, met den rechtervleugel beginnende, voorwaarts. Ook nu bleef de marsch van de 4^e divisie voor de Russische cavalerie geheel verborgen. Gedurende den terugtocht ontving

de generaal het korpsbevel met eene korte toelichting van Kolonel GURKO, benevens eene aanwijzing over den eventueelen terugtochtsweg, en de opdracht alsdan de rechterflank van de naar het Noorden terugtrekkende colonnes te dekken. Op den weg naar Tafanschin werd nu nog de mededeeling van den chef van den korpsstaf, Generaal IWANOW ontvangen, dat op de positie van Louschagou verder weerstand zou worden geboden, en dat de korpscommandant het voornemen had, nadat de vijand voldoende geschokt was, tot het offensief over te gaan.

De cavalerie kwam afdeelingsgewijze en op verschillende tijdstippen bij Tafanschin aan, en tusschen 1⁰⁰ en 2⁰⁰ n.m. waren 10 à 12 eskadrons en sotniën, een bereden jachtcommando en 6 stukken rijdende artillerie aldaar vereenigd. De vijand was zonder ophouden de teruggaande troepen gevolgd en had na 12⁰⁰ 's middags met cavalerie, waarbij zich infanterie aansloot, Padschangundsa bezet; verder westelijk waren een eskadron en twee compagnieën waargenomen, die echter ook op Padschandgundsa marcheerden, zoodat volgens de ingekomen meldingen zich daar de Japansche linkervleugel bevond. Door de cavalerie was verder eene patrouille naar Futschou en veldwachten naar Tschangetum, Yuschufan, Luidiagou en Padschangundsa gezonden. Te 12³⁰ n.m. had Generaal SAMSONOW het bevel van Generaal SIMONOW overgenomen, daar deze laatste ziek was; hij bleef echter nog bij het detachement en zond later zelf nog meldingen, zoodat het niet recht duidelijk is, of hij zich toch nog niet gedeeltelijk met de bevelvoering belastte.

Tegen 3³⁰ n.m. naderden dichte Japansche tirailleurliniën, van Santsiadsy komende, Padschangundsa en eenigen tijd daarna kwamen een achttal stukken berggeschut ten zuiden van deze plaats in stelling. Het geheele cavaleriedetachement ging nu naar Lunkou terug, doch toen kleine afdeelingen Japansche infanterie en cavalerie in het terrein ten Z. van Tafanschin opraden, werd aan Kolonel JERKOWSKI opgedragen hen terug te dringen. Een eskadron dragonders en het jachtcommando zaten tot het gevecht te voet af en wisselden schoten met de Japanners. Eene Japansche batterij opende het vuur en de kozakkenbatterij, die ten zuiden van Lunkou in stelling stond, beschoot eene Japansche colonne en daarna de Japansche batterij. Bij het invallen van de duisternis trok het geheele cavaleriedetachement onder het vuur van eene andere Japansche batterij naar het dal ten noorden van Lunkou, waar een bivak werd betrokken. Berichten van de patrouille naar Futschou kwamen niet in en ook in den nacht van 14 op 15 Juni werd de verblijfplaats van de Japansche 4^e divisie niet ontdekt. Op bevel van Kolonel JERKOWSKI werd een eskadron dragonders naar het noordoosten, eene officierspatrouille naar het Noorden en Noordwesten en eene sotnie opgelost in de lawa (verspreide orde te paard) naar het Westen gezonden. Ook deze verkenningsafdeelingen ontdekten nergens iets van den vijand. Drie veldwachten, ieder van

een $\frac{1}{2}$ eskadron of sotnie werden uitgezet en wel twee op de hoogten W. van Lunkou en een bij Widiatun.

Te 7⁴⁵ n.m. kwam het volgende bevel van generaal STACKELBERG in van 6¹⁰ n.m., aan Generaal SAMSONOW gericht: »Deel dit bevel aan Luitenant-Generaal SIMONOW mede. Ik verschuif de brigade van de 35ste divisie naar oostelijk Zuitsiatun met het voornemen den vijand bij het dorp Wafanwopön aan te grijpen, en te gelijker tijd vat ik hem morgen met de 1ste divisie in de flank aan. Gij moet dit voorwaarts gaan door eene onderneming tegen flank en rug van den vijand ondersteunen, om daardoor strijdkrachten van ons af te trekken. Begin het voorwaarts gaan onmiddellijk in de richting »Padschangundsa-Tschutsiatun«.

Hierop antwoordde Generaal SIMONOW te 8⁰⁰ n.m. »Het detachement is versnipperd, ik moet het eerst verzamelen; de batterij is zonder munitie, ik zend er om; de duisternis breekt aan. De vijand houdt den doorgang bij Padschangundsa sterk bezet. Tot aan het aankomen van munitie heb ik bezwaar het bevel uit te voeren. Ik zend onmiddellijk eene patrouillelinie met ondersteuningsafdeelingen in de bevolen richting voorwaarts«.

Inderdaad werd het bereden jachtcommando en een uit vrijwilligers gevormd dragonder-eskadron afgezonden en werden de Japansche voorposten bij Padschangundsa en Tafanschin tegen 2⁰⁰ v.m. verontrust. Zoo ontspoon zich in de duisternis een tamelijk levendig vuurgevecht, dat echter geen nieuwe inlichtingen omtrent den vijand verschafte. Zoo zat het cavaleriedetachement in het dal van Lunkou, welks uitgang in het Futshou-hodal door de Japanners bezet was, terwijl zijn toestand nog moeilijker werd door het, om niet opgehelderde reden, verlaten van den pas van Tafanschin door het IIe bataljon van het 36ste regiment.

Ingevolge het korpsbevel gaf Generaal SAMSONOW aan den commandant van de 1ste brigade van de Siberische kozakkendivisie, Kolonel JERKOWSKI, de opdracht met het 8ste Siberische kozakkenregiment en de 2^e Transbaikalkozakkenbatterij om 3⁰⁰ v.m. uit het bivak op te breken en door het dal van Lunkou de Futschou-ho te bereiken. Tegen 4⁴⁵ v.m. kreeg de cavalerie-afdeeling vuur en reed de batterij op in de zelfde stelling als den vorigen dag.

Ter zelfder tijd rukte het IIe bataljon van het 36ste regiment weder tot bezetting van het »Massiv van Tafanchin« op. 1)

Generaal SAMSONOW zond te 5⁰⁰ v.m. de eerste melding over de aanwezigheid van vijandelijke infanterie bij Tafanchin. De cavalerie-afdeeling ging op Lunkou terug, ook de batterij begaf zich onder dekking van het, van de nachtelijke verkenning terugkeerende, jachtcommando naar Lunkou, daar een Japansch bataljon tegen de rechterflank oprukte. De cavalerie was te 5³⁰ v.m. ten Z.-O. van Lunkou

1) Zie schets 2.

verzameld, doch bleef daar niet en ging tot op 1½ KM. ten oosten van Lunkou terug. Vandaar werden door SAMSONOW drie meldingen gezonden, die de ontwikkeling van den vijand, de Japansche 5^e divisie, op den rechteroever van de Lunkouer beek berichtten. Van de Japansche omtrekkingscolonne, de 4^e divisie, die zich ook reeds ontwikkelde, was echter tot nu toe niets gemeld.

Tegen 6³⁰ v. m. had het bovengenoemde Russische bataljon een hoogterug 1¾ KM. ten oosten van Lunkou bezet en groef zich daar in. De Japansche batterijen namen dit bataljon weldra onder vuur en Generaal SAMSONOW week tegen 7⁰⁰ v.m. terug naar den driesprong van wegen 2 KM. ten noordoosten van Lunkou. Vandaar zond hij te 8⁰⁰ v.m. eene melding over een lange colonne, die in de richting van Lunkou marcheerde en te 9⁰⁰ v.m.: »Op de hoogte ten »W. van Tafanchin is nieuwe infanterie verschenen; ze overschrijdt »snel in colonnes de bergen en snelt in het dal«. Eindelijk te 9³⁰ de eerste melding over de 4^e divisie, die echter aan duidelijkheid veel te wenschen overliet en zelfs gedeeltelijk onjuist was. Zij luidde: »Op »den weg van Lunkou naar Wafangou heb ik eene veldwacht »achtergelaten; ikzelf ga naar het Noordwesten terug; de vijand »omvat met aanzienlijke krachten, minstens eene brigade, onzen rech- »tervleugel; oogenschijnlijk zijn dit versche troepen, daar het uit de »richting Wafandian is; tot nu toe zijn door eene patrouille in deze »richting 32 stukken geteld«. Vooral verwarrend was het, dat deze troepen werden gemeld uit de richting Wafandian te komen, dat is uit zuidelijke richting, terwijl de 4^e divisie uit zuidoostelijke richting kwam.

Uit het Russische stafwerk blijkt, dat dit bericht reeds voor 10³⁰ v.m. bij STACKELBERG moet zijn ingekomen, want te 10³⁰ v.m. meldt deze aan KUROPATKIN, dat de vijand in de sterkte van eene brigade in de richting van Lunkou is opgetreden en de rechterflank tracht te omtrekken.

Volgens het artikel van Ritmeester JANET in het »Journal des Sciences militaires« komt de melding eerst te 11⁰⁰ v.m. aan en is te 7⁰⁰ v.m. afgezonden, en tracht Schr. dit te verklaren, doordat STACKELBERG zich herhaaldelijk verplaatst heeft. Het relaas van het Russische stafwerk meldt ons het verloop veel natuurlijker en zeer waarschijnlijk ook juister, de aandacht van SAMSONOW toch, was geheel in beslag genomen door de 5^e divisie en pas te 9³⁰ v.m. worden de nieuwe troepen gezien.

Na dat uur rukte de cavalerie-afdeeling in noordwestelijke richting, de batterij kon niet volgen en sloot later, met zijne bedekking op marsch naar Wafangou, bij het 35ste infanterieregiment aan. Blijkbaar is Generaal SAMSONOW nog voornemens geweest, om tot beveiliging van de rechterflank van het korps naar Widiatun te marcheeren en was deze weg reeds door de Japanners bezet. Te 11³⁰ v.m. komt het detachement 2 KM. ten noorden van station Wafangou bij den spoorweg, waar de zieke Generaal SIMONOW het detachement verlaat.

Te 11⁴⁵ meldt SAMSONOW vandaar: »Japansche infanterie bereikt zoo «juist den spoorweg tusschen Tsiahosin en het station Wafangou».

Het cavaleriedetachement bezette het dal van Luntaihu, waar het door het regiment Tobolsk, dat per spoor aankwam, werd afgelost. SAMSONOW besloot nu over Tsiahosin, Siahugou naar Howa⁽¹⁾ te marcheeren. Op het bericht, dat deze weg reeds door Japanners bezet was, werd bij Siahugou halt gehouden en bericht aan STACKELBERG gezonden. Nog verontrustender was zijne volgende melding van 3⁰⁰ n.m. »Het 8ste Siberische kozakkenregiment, dat in het dal vooruitgezonden was, heeft artillerievuur ontvangen; ik laat het regiment »tot verdediging van het dal achter; met de dragonders zal ik trachten over Siunchutun Howa te bereiken.« Toen echter 3 sotnieën van het 8ste kozakkenregiment over Pintantsj naar Howa voorwaarts rukten en, na 6 KM. afgelegd te hebben, nergens op den vijand waren gestooten, werden pas bij Howa in de verte kleine vijandelijke afdeelingen gezien. Het is echter niet vastgesteld kunnen worden, uit welke bron Generaal SAMSONOW de berichten over het optreden van artillerie in het dal van Siahugou heeft geput.

Als wij de verrichtingen van de Russische cavalerie gedurende den slag van Wafangou nagaan, dan is wel het meest merkwaardige, dat niettegenstaande het cavaleriedetachement zich op den bedreigden vleugel bevindt, niets van den marsch van de 4^e Japansche divisie ontdekt wordt. Van de lotgevallen van de naar Futschou gezonden patrouille vernemen wij niets meer en verdere verkenningsafdeelingen worden in die richting niet uitgezonden. Waarschijnlijk is de aandacht van het detachement verder geheel in beslag genomen door de vijandelijke infanterie, die zich bij Padschangundsä bevond. De verkenningsafdeelingen, die door Kolonel JERKOWSKI in den avond werden uitgezonden (blz. 441) ontdekken ook niets van den vijand. Zeer eigenaardig worden deze afdeelingen naar het Noorden, Noordwesten en Westen gezonden, doch niet naar het Zuidwesten, waar juist wel wat te ontdekken was. De overwegingen, die daartoe leidden, vinden wij nergens vermeld. Waar de Japanners reeds in zuidelijke richting stonden, was de verkenning om hun buitenvleugel heen, dus in zuidwestelijke richting, wel de meest aangewezen.

Ook in den vroegen morgen van den 15^{en} schijnt de aandacht geheel geboeid te zijn door de bewegingen van de 5^e Japansche divisie en kan het dus eene les zijn, dat hoe belangrijke waarnemingen ook gedaan worden, toch vooral niet verzuimd mag worden, ook in andere richtingen de noodige verkenningsorganen te zenden. Buitendien, al konden de bewegingen van de 5^e Japansche divisie van de hoogten worden waargenomen, zoo is het toch onverklaarbaar, dat de cavalerie-aanvoerder geen poging doet om langs den noor-

¹⁾ Zie schets 1.

delijken vleugel eens achter deze colonnes waar te nemen, om de juiste sterkte vast te stellen. Eene dergelijke beweging, die alleen al tot verkenning van de reeds zichtbare Japanners noodzakelijk was, zou dan althans eerder tot de ontdekking van de 4^e divisie hebben geleid, dan nu het geval was.

Generaal STACKELBERG zag dit blijkbaar wel in, het Russische stafwerk vermeldt namelijk: »Uit de omstreeks 8⁰⁰ v.m. bij Generaal »STACKELBERG inkomende berichten van Generaal SAMSONOW en »KONDRATOWITSCH kon men ongetwijfeld het besluit trekken, dat de »tegenstander met aanzienlijke krachten, minstens 2 à 3 regimenten »eene omtrekking van den rechtervleugel van onze positie uitvoerde. »Maar de berichten schenen niet volledig; dientengevolge werd te »8⁰⁰ v.m. aan Generaal SAMSONOW het volgende bevel, met de »onderteekening van Generaal GURKO, gezonden: »De bevelvoerende »generaal heeft bevolen, eene energieke verkenning langs den linker- »vleugel van de Japanners uit te voeren, met het doel de sterkte »van den tegen onze rechterflank oprukkenden vijand vast te stellen; »ook moeten patrouilles in de richting van Wafandian worden voor- »uitgeschoven, daar het den korpscommandant niet bekend is, of »ter versterking van de oorspronkelijk gemelde vier vijandelijke »brigades nog versche krachten in aantocht zijn«.

Men heeft, helaas, niet meer kunnen vaststellen, of dit bevel Generaal SAMSONOW heeft bereikt.

Evenmin is de marsch van de 4^e Japansche divisie ontdekt door de 5^e sotnie van het 5^e Siberische kozakkenregiment, die sedert 8 Juni bij en in Futschou stond. Voor een groot deel is dat wel daaraan toe te schrijven, dat deze cavalerie, — waarbij zich eene afdeeling genie voor het opstellen van eene heliograaf bevond, — alleen veldwachten uitzette, doch het uitzenden van verkenningspatrouilles achterwege bleef; in de stad zelf bleven slechts 47 man over. Den 14^{en} Juni te 9⁰⁰ v.m. verscheen het 4^e Japansche cavalerieregiment voor Futschou, waarvan een gedeelte reeds de terugtochtslijn van de sotnie bedreigde. De heliograaf kon wegens nevel niet werken, zoodat de commandant van de sotnie, zonder dat hij er in slaagde zijne uitgezonden afdeelingen samen te trekken, zoo snel mogelijk terug week en wel in de richting van station Wanselin,¹⁾ nog noordelijk van Wafangou.

Op dien terugtocht meldde hij aan den commandant van het IIe legerkorps, dat eene vijandelijke cavalerie-afdeeling Futschou was binnengerukt en zich daar in den omtrek 3 Japansche eskadrons bevonden.

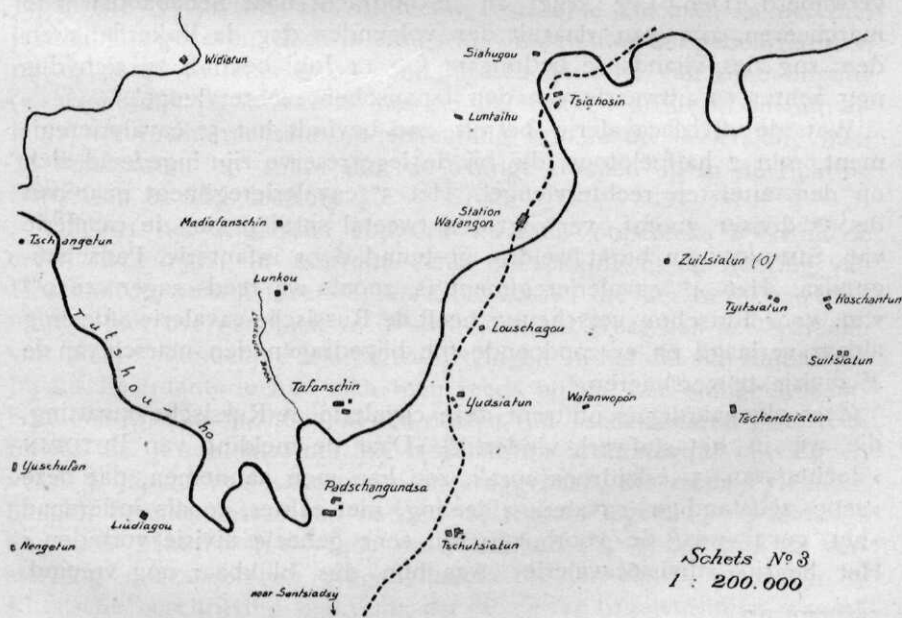
Hij schijnt het echter niet noodig geoordeeld te hebben, met dien vijand in voeling te blijven. De eenige melding, die nog door hem werd afgezonden, kwam van 10 KM. ten zuidwesten van Wanselin,

¹⁾ Schets 1.

en berichtte de aanwezigheid van eene cavaleriepatrouille en van een half eskadron op aanzienlijken afstand ten westen van zijne afdeeling. De van hunne sotnie afgesneden manschappen van de veldwachten en posten, die waarschijnlijk nauwkeuriger berichten hadden kunnen geven, sloten pas den 17^{en} Juni weder aan. Wel werd uit den korpsstaf nog het bevel gezonden om het terrein tusschen Futschou en den spoorweg zorgvuldig waar te nemen en verband op te nemen met de cavalerie van SIMONOW, maar volgens het Russische stafwerk heeft men niet kunnen vaststellen, of deze bevelen den commandant bereikt hebben. In ieder geval hadden zij geen resultaat.

Waar op den Russischen rechtervleugel de hoofdmacht van de cavalerie zoo weinig invloed op het verloop van den slag heeft uitgeoefend, is het te begrijpen, dat zulks evenmin verwacht kon worden van de zooveel zwakkere krachten op den linkervleugel.

Aanvankelijk waren daar slechts 3 pelotons kozakken van Generaal GERNGROSZ, doch in den loop van den 14^{en} Juni kwamen nog 2½ sotnie daarbij. Bij het opdringen des vijands gingen ook hier de kozakken terug. Verder vinden wij nog vermeld, dat een peloton z.g. »vliegende post« zich bevond tusschen de staven van de Generaals GERNGROSZ en GLASZKO, ½ sotnie bevond zich een tijdlang bij de verbandplaats van de 1ste Oost-Siberische divisie, terwijl de overige afdelingen zich bij station Wafangou verzameld hadden. Den 15^{en} Juni staat weer eene sotnie op den uitersten linkervleugel bij Hoschantun, 1) die, zooals wij zien zullen, door de Japansche cavalerie wordt verjaagd.

1) Schets 3.

De diensten, door de Russische cavalerie bewezen, blijven dus verre beneden de verwachtingen, die men, zonder al te hooge eischen te stellen, van cavalerie op de vleugels van eene slaglinie, mag koesteren. Ritmeester JANET werpt in zijn studie de grootste schuld op SIMONOW en zegt dan, dat, zoodra SAMSONOW het bevel aanvaard heeft, alles anders wordt. Hoewel Generaal SIMONOW, ook nadat hij het bevel heeft overgegeven, zich blijkbaar nog wel met den gang van zaken heeft bemoeid, gelooven wij toch, dat daartegenover aan Generaal SAMSONOW te veel lof wordt toegezwaaid. Ook nadat SIMONOW het detachement voor goed heeft verlaten, wordt niets belangrijks meer verricht en wordt zelfs de korpscommandant door eene geheel onjuiste melding ernstig verontrust.

Jammer genoeg, staan omtrent de Japansche cavalerie lang niet zooveel gegevens ter beschikking, doch wat er van bekend is, kan toch de Russische cavalerie ten voorbeeld strekken en dat, niettegenstaande zij zich volgens de aangehaalde Fransche schrijvers, na de ontmoeting van 30 Mei, tot een zeer bescheiden optreden bepaalt.

Aan Japansche zijde beschikken de divisien ieder over een cavalerieregiment van 3 eskadrons, terwijl buitendien de cavaleriebrigade AKIYAMA (2 regimenten van 4 eskadrons en 6 mitrailleurs, bij het IIe leger blijft ingedeeld. Deze cavaleriebrigade, versterkt door eene batterij van de 5^e en een bataljon van de 3^e divisie, marcheert op den rechtervleugel en is ongeveer 12 KM. van de middengroep verwijderd. Den 14^{en} krijgt zij de opdracht naar Schabaodsy ¹⁾ te marcheeren, om van daaruit den volgenden dag de linkerflank en den rug des vijands te bedreigen. Op 14 Juni bevindt zij zich dus nog achter en uitwaarts van den Japanschen rechtervleugel.

Wat de divisiecavalerie betreft, zoo bevindt het 5^e cavalerieregiment, min 2 halfpelotons, die bij de legerreserve zijn ingedeeld, zich op den uitersten rechtervleugel. Het 3^e cavalerieregiment gaat aan de 3^e divisie vooraf, vervolgt een tweetal sotniën van de cavalerie van SIMONOW en bezet weldra, gesteund door infanterie, Padschangunda. Het 4^e cavalerieregiment is, zooals wij reeds zagen, te 9⁰⁰ v.m. voor Futschou verschenen, heeft de Russische cavalerie-afdeeling aldaar verjaagd en er zodoende toe bijgedragen den marsch van de 4^e divisie te versluieren.

Zeer eigenaardig is omtrent deze cavalerie de Russische opvatting, die wij in het stafwerk vinden: ²⁾ »Daar de melding van BUTORIN »slechts van 3 eskadrons sprak, zoo kan men aannemen, dat deze »eene zelfstandige cavalerie-afdeeling, niet echter, zooals inderdaad »het geval was, de voorhoede van eene geheele divisie vormden.« Het begrip »divisiecavalerie« was hun dus blijkbaar nog vreemd.

¹⁾ Zie schets 1.

²⁾ Duitsche vertaling. I. 3^e deel, blz. 14.

Op den 15^{en} Juni is de cavalerie van de 4^e divisie blijkbaar tot beveiliging in noordelijke richting aangewend. De eskadrons van het 5^e regiment gaan aan de, tegen de hoogten van Tafanschin ten aanval schrijdende, colonnes van de 5^e divisie vooraf. Nadat ze met den vijand in voeling zijn gekomen, maken zij het front vrij en bezetten op den linkervleugel het dorp Madiafanschin, ¹⁾ waar zij den buitenvleugel van hunne divisie dekken en verband opnemen met de naderende afdeelingen van de 19^e brigade (4^e divisie).

Op den rechtervleugel hadden de eskadrons van het 5^e cavalerieregiment in den vroegen morgen van 15 Juni Tschendsiatun bezet. Daartegenover stonden op $\pm$ 1 KM. afstand de voorste troepen van de afdeeling PERFILJEW. Deze afdeeling, die op den weg van Zuitsiatun naar Tschendsiatun was vooruitgeschoven, behoorde tot de brigade GLASZKO, en telde een bataljon (II—139) en 4 stukken ($\frac{1}{2}$ 4^e batterij van de 35^e artilleriebrigade); eene sotnie kozakken bij Hoschantun beveiligde haar linkervleugel. Nadat deze afdeeling nog door 3 compagnieën en 30 man bereden grenswacht was versterkt, rukten tegen 7⁰⁰ v.m. een viertal Russische compagnieën ten aanval tegen Tschendsiatun op, terwijl later ook de 4 stukken het vuur openden. De Russische aanval werd echter niet met kracht doorgezet, terwijl eenigen tijd later hulp voor de Japanners opdaagde.

Generaal AKIYAMA, die, zooals wij gezien hebben, de opdracht had gekregen tegen flank en rug van de Russen op te treden, had bericht gekregen van den kritieken toestand van den rechtervleugel der Japansche 3^e divisie. De verdeeling van zijne krachten is niet met juistheid opgegeven, doch is eenigszins uit den loop der gebeurtenissen na te gaan. In ieder geval zond hij een gedeelte van zijne brigade (waarschijnlijk de infanterie met eenige stukken artillerie en mitrailleurs) tot rechtstreeksche ondersteuning van de divisiecavalerie naar Tschendsiatun, en rukte met de overige troepen op in de richting Suitsiatun en Hoschantun. ¹⁾

Volgens het Russische stafwerk kwamen omstreeks 8⁰⁰ v.m. de eerste meldingen in omtrent eene omtrekking in de richting van Hoschantun, terwijl Overste BUT-GUSSAINOW, die het bevel van PERFILJEW had overgenomen te 9³⁰ v.m. bericht kreeg van het optreden van kleine vijandelijke infanterieafdeelingen in het dal van Suitsiatun. Japansche infanterie had zich toen reeds op de, het omliggende terrein beheerschende, hoogten ten oosten van Tschendsiatun genesteld, terwijl de 'kozakken sotnie bij Hoschantun artillerievuur ontving en voor 3 Japansche eskadrons was teruggegaan, die reeds Fyitsiatun hadden bereikt. Intusschen hadden de Russen tegen 12⁰⁰ 's middags nog een bataljon (IV—140) en 4 stukken ($\frac{1}{2}$ 5^e batterij) ter versterking ontvangen en gingen daarna tot den aanval over. Uit de Russische beschrijving blijkt nu, dat Japansche tirailleurliniën, waarbij

¹⁾ Schets 3.

mitrailleurs zich ten N.O. van Tschendsiatun bevonden, terwijl ook de Russische rechtervleugel sterk vuur ontving; verder kwamen al spoedig berichten in, dat 8 Japansche eskadrons den Russische linkervleugel omtrokken. Daar de Russen verder den indruk kregen, dat zij bij Tschendsiatun met sterkere krachten te doen hadden, begon eene teruggaande beweging in de richting van hunne artillerie. Te 3¹⁰ volgde het bevel tot den terugtocht.

Zijn er werkelijk 8 Japansche eskadrons op den Russischen vleugel geweest, dan blijkt daaruit, dat AKIYAMA de cavalerie met een gedeelte van de batterij, (artillerievuur op de kozakken bij Hoschantun) bij elkaar gehouden heeft. Het gros van het bataljon en de mitrailleurs heeft hij dan naar Tschendsiatun gezonden, terwijl kleinere infanterie-afdeelingen voor verbinding zorgden in het dal van Suitsiatun. Buitendien werd naar Tschendsiatun het andere deel van de batterij gezonden, want volgens de Russische beschrijving beschoot de Russische artillerie ook Japansche, die in zuidelijke richting was opgereden.

In ieder geval staat het vast, dat op dezen vleugel de Japansche cavalerie belangrijke diensten heeft bewezen. In den vroegen morgen vertraagt de divisie-cavalerie, de toch reeds aarzelende, voorwaartsche beweging van de afdeeling PERFILJEW. Als de Russen dan eindelijk na 10⁰⁰ v.m. tot het doorzetten van het offensief besluiten, is de toestand voor de Japanners al iets gunstiger geworden. Door het ingrijpen van de brigade AKIYAMA wordt in front meerdere weerstand geboden, terwijl de hoofdmacht van de brigade, gedeeltelijk tot het gevecht te voet afgezet, gedeeltelijk te paard de linkerflank en de terugtochtslijn van de Russische brigade GLASZKO bedreigt, zoodat de omvattende beweging tegen den Japanschen rechtervleugel zoodanig vertraagd wordt, dat het niet meer tot een ingrijpen komt en het terugtochtsbevel de Russen bereikt, voordat zij hier eenig tastbaar succes hebben kunnen behalen.

Ritmeester JANET roept dan ook in zijne beschouwingen over deze verrichtingen uit: »Ainsi, en ce qui concerne la cavalerie »Japonaise, nous sommes loin de la »faillite" de notre arme, proclamé »après la campagne!" Deze uitroep treft te meer, waar Schr. bij de bevelvoering aan geeft, dat OKOE beter had gedaan de cavalerie op den linkervleugel in te zetten en zodoende op dien beslissenden vleugel de drie Wapens te doen samenwerken. Misschien zegt Schr. heeft OKOE de cavaleriebrigade op den rechtervleugel ingezet, omdat hij, na de vernietiging van het eskadron van het 13^e regiment, het beter achtte, ieder optreden van de Japansche cavalerie met het blanke wapen voortaan te vermijden. Wij gelooven niet, dat het daaraan is te wijten, maar meer aan het feit, dat het plan van het ingrijpen van de halve 4^e divisie tegen de rechterflank pas ontstaan is, nadat men zekerheid had, dat uit noordwestelijke richting geen aanval was te vreezen.

Buitendien, al was de Japansche cavalerie ook op den westelijken

vleugel ingezet, dan was het nog de vraag, of het tot eene ontmoeting met het blanke wapen zou zijn gekomen. De toevoeging van mitrailleurs en artillerie maakt eene botsing van twee cavaleriemachten uitsluitend te paard veel minder waarschijnlijk dan vroeger. Zelfs het Duitsche reglement omschrijft dit in punt 438: » Auch in Verbindung mit dem »Reiterkampf ist die Verwendung des Karabiners gelegentlich am »Platze. So wird die Besetzung von Stützpunkten durch Teile der »Vorhut häufig günstige, manchmal unentbehrliche Vorbedingungen »für die Entwicklung einer Division schaffen. Auch während des »Zusammenstoszes kann die Mitwirkung von Karabinerschützen »möglich und nützlich sein«.

Hoeveel te meer dus, waar zich hier het terrein niet zeer goed voor eene ontwikkeling leende.

Waar wij er reeds op wezen, hoe het meerendeel van onze Nederlandsche terreinen evenmin voor gevechten te paard geschikt is, wordt eene zeer degelijke oefening in het gevecht te voet voor onze cavalerie een levenseisch. Dat zij ook met het gevecht te voet in den slag zeer gewichtige diensten zal kunnen bewijzen, dat meenen wij te mogen besluiten uit de handelingen van de Japansche cavalerie bij Wafangou.

Eene bereden infanterie dus?

Neen! Dat wenschen wij niet. Al zal het ingrijpen van eene groote Nederlandsche cavaleriemacht te paard (en dat is dan op zijn hoogst de brigade), gezien ook de groote overmacht van onze vermoedelijke tegenstanders, waarschijnlijk nooit voorkomen, toch zullen kleinere afdeelingen nog vaak in omstandigheden kunnen komen, dat zij alleen door een stoutmoedig optreden te paard en met het blanke wapen zich door moeilijkheden kunnen heenslaan. Bij ophelderings- en verkenningdienst is eene vlotte, uitstekend bereden cavalerie onmisbaar, al zal ook daarbij een snel afzitten tot het gevecht te voet soms voordeel kunnen opleveren.

Hier passen de woorden uit BERNHARDI'S »Reiterdienst«: »Entschlossen müssen wir, meine ich, uns freimachen von allen veralteten »Vorstellungen, ritterlicher Reiterkämpfe, die durch die Wirklichkeit, durch die Anforderungen des heutigen Krieges überholt sind«. Ook al doen wij dat, dan zullen toch besluitvaardigheid, vlotheid en stoutmoedigheid nog steeds de eigenschappen blijven, die den cavalerist moeten sieren.

BREDA, Februari 1912.

Een en ander over de verpleging van het Duitsche leger in den oorlog 1870-'71.

A. Samenstelling van het leger.

In vreedestijd telde het Pruisische leger na 1866 totaal 12 legerkorpsen, nl. 11 territoriale (elk daarvan was een »Bezirk« aangewezen, ongeveer overeenkomende met de provinciën van het koninkrijk, waarin de troependeelen, die gezamenlijk het legerkorps vormden, in garnizoen lagen) en het exterritoriale Gardekorps.

Cavalerie-divisiën bestonden in vreedestijd niet.

Bij het legerkorps was de leiding der verplegingsaangelegenheden opgedragen aan de »Korpsintendantur«. Onder haar stonden de »Divisionsintendanturen« en een aantal plaatselijke instellingen, welke de troepen in haar gebied van brood, andere levensmiddelen en fourage voorzagen, en verplegingsvoorraden aanschafte en beheerden.

Bij het op voet van oorlog brengen van het leger bleef het verband, dat in vreedestijd bestond, bewaard, zoowel wat tactische, als verplegingsaangelegenheden betreft.

De intendance-ambtenaren, die mede te velde gingen, werden aangewezen uit hen, die reeds in vreedestijd met de verzorging van hun korps waren vertrouwd, terwijl de overigen in het »Bezirk« van het legerkorps verplegingsvoorraden verzamelden en zorgden, dat deze aan het korps werden toegevoerd.

Bij het legerkorps was aan het »Feldhauptproviantamt« o.a. opgedragen de leiding van de broodbereiding en van de voorziening in de behoefte aan vee, terwijl het »Feldbackereiamt« zorgde voor de bereiding van meel benevens voor het bedrijf van de bakkerijen en slachterijen; voor welk doel laatstgenoemd lichaam beschikte over eene veldbakkerijcolonne, die tot den verplegingstrein van het legerkorps behoorde.

Ieder der beide divisiën van het legerkorps, zoomede de »Korpsartillerie« beschikte over een »Feldproviantamt«.

Bij elk legerkorps behoorde een verplegingstrein, welke de bevelen direct van het legerkorps-commando ontving.

Zooals boven reeds werd medegedeeld, bestonden er in tijd van vrede geen cavalerie-divisiën. Deze werden eerst in het concentratiegebied gevormd uit de regimenten cavalerie, die tot de legerkorpsen behoorden, onder toevoeging van de noodige artillerie en treinen.

Aanvankelijk was de totale Duitsche strijdmacht, voor den oorlog in 1870 beschikbaar, verdeeld in drie legers (»Armeen«), het 1ste leger

onder VON STEINMETZ, het IIe onder prins FRIEDRICH KARL, het IIIe onder den kroonprins van Pruisen.

Na de insluiting van Metz werden de strijdkrachten opnieuw gegroepeerd: het grootste gedeelte van het I^{ste} en IIe leger bleven voor Metz, terwijl uit het overige van beide legers een IVe leger, het Maasleger, werd gevormd, bestemd om met het IIIe leger in de richting van de Fransche hoofdstad op te rukken.

Ten slotte werd uit de in het begin van Januari 1871 tot bescherming der verbindingen tegen de ondernemingen van BOURBAKI aangewezen legerdeelen onder VON MANTEUFFEL een Zuiderleger gevormd.

Het opperbevel over het leger was een zuiver tactisch commando. Aan den legerintendant was opgedragen de waarneming van alle zaken, de verpleging betreffende, waarvoor eenvormige leiding noodig was, zonder hierbij in te grijpen in de inwendige huishouding der legerkorpsen.

Tot deze zaken behoorden:

- 1°. het vaststellen van de wijze van verpleging;
- 2°. het vaststellen van de verplegingsrayons;
- 3°. het inrichten van voertuigenparken, magazijnen en hospitalen;
- 4°. het regelen van requisitiën;
- 5°. het vaststellen van den omvang en van de grondslagen, volgens welke de »Nachschub« moest worden gedirigeerd.

Het etappenwezen was op zichzelf georganiseerd.

In 1867 verscheen een nieuw voorschrift betreffende de organisatie van het etappenwezen in tijd van oorlog.

De generale etappeninspectie vormde de hoogste etappenautoriteit, staande onder bevel van het legercommando en onder het Ministerie van Oorlog om het verkeer tusschen het mobiele leger en het achterland te leiden.

Een hooggeplaatst generaal vervulde de functie van generaal-inspecteur. Tot zijn staf behoorden o.a. een hoofdofficier van den generalen staf als chef van den staf, een etappen-intendant als chef van het magazijns-personeel, een spoorweg- en een telegraafdirecteur.

De generaal-inspecteur stelde op grond van ingekomen bevelen van het legercommando en van berichten telkens de hoofd-etappenplaats vast, verdeelde de transporten over de beschikbare toevoerwegen, zorgde voor de beveiliging van het telegraaf- en postverkeer met het leger en schoof zijn troepen zoover vooruit, dat het leger niet behoefde over te gaan tot detacheringen in den rug.

Het is duidelijk, dat hiertoe voortdurend contact met het legercommando noodig was. Doorgaans bevonden zich de generale-etappeninspectiën een à twee dagmarschen achter het legercommando.

Betreffende den etappen-intendant heette het in genoemd voorschrift, dat hij er naar moest streven om op het oogenblik van de overwinning met goed voorziene voertuigen op het slagveld aan te komen, »um die Gesunden zu erquicken, die Verwundeten zurückzuführen »und zu laben«.

Deze bepaling kon echter tijdens den veldtocht bij geene der groote beslissingen worden nagekomen, aangezien juist de vereeniging der moderne legers tot den veldslag groote treimbewegingen in het troepen gebied onmogelijk maakt.

Onder de generale etappen-inspectie stonden evenveel legerkorps-etappen-inspectiën, als er legerkorpsen in het leger waren. Aan den legerkorpsetappen-inspecteur waren een intendant en een spoorweg-ambtenaar toegevoegd.

Voor de legerkorpsgewijze vereeniging der transporten werd voor elk legerkorps-»Bezirk« een belangrijk spoorwegstation als etappen-aanvangsplaats met een stations-commando ingericht. Van uit deze plaats vormden de etappen-lijnen (spoorlijnen) de verbinding met het legerkorps tot de hoofdetappenplaats, die in den regel de zetel van de generale etappen-inspectie was en waar het spoorwegverkeer eindigde.

Op iedere 20 à 30 mijl aan de etappenspoorlijnen en op iedere 3 mijl aan de etappenstraatwegen vond men een etappencommando, als plaatselijke autoriteit.

De leiding van het veldspoorwegwezen was binnen het gebied van een leger in handen van den veldspoorwegdirecteur, ingedeeld bij de generale etappeninspectie. Hem werden door het groote hoofdkwartier tot den aanleg van en het in bedrijf stellen van spoorlijnen de noodige veldspoorwegafdeelingen toegewezen. Gedurende den veldtocht kwamen daarvan 5 Pruisische en 1 Beiersche in gebruik.

De afdeeling bestond uit technisch (burger) personeel (ambtenaren en beambten van den spoorwegbouw en het spoorwegbedrijf) en eene, eerst tijdens den oorlog gevormde spoorwegcompagnie met een kapitein van de infanterie der landweer aan het hoofd. Als chef der afdeeling trad op een »Regierungsbau-Rat«, aan wien het technisch gebruik was overgelaten. Slechts de Beiersche compagnie stond onder bevel van een kapitein der genie. De manschappen waren bewapend met gladde voorlaad-karabijnen en van slechts 10 patronen per man voorzien.

De samenstelling bleek bij de moeilijke omstandigheden, waaronder de afdeelingen moesten werkzaam zijn, zeer onvoldoende. Zoowel op marsch als in het kwartier en gedurende den arbeid moest zij door eene voldoende infanteriedekking worden beschermd. Ook bleken zij te zwak voor den grooten omvang der werkzaamheden, om welke reden men hen aanvulde met de vesting-pioniers, die in de Deutsche vestingen konden worden gemist.

Voor het verkeer op de etappenstraatwegen beschikte men over 600 gerequireerde wagens per legerkorps, welk aantal in den loop van den veldtocht nog aanzienlijk werd vergroot.

Gedurende den oorlog bleken de legerkorpsetappen-inspectiën eene hinderlijke tusschenschakel te zijn. Was het ook al mogelijk de transporten per legerkorps in de etappenaanvangsplaatsen te verzamelen, zoo kon toch de leiding dezer transporten niet worden overgelaten

aan genoemde inspectiën, aangezien slechts eene verdeling van den toevoer mogelijk was naar de etappenlijnen. Hieruit blijkt de belangrijkheid der etappenlijncommandanten.

B. Verplegingspersoneel.

De Duitsche intendance bestond uit twee groepen, te weten het hogere intendancepersoneel en de subalterne intendanceambtenaren.

Voor de hogere plaatsen werd in het bijzonder waarde gehecht aan eene academische vorming. Voor het grootste gedeelte waren het juristen, die na een jaar practijk als jurist en een proefjaar bij de intendance in deze categorie werden opgenomen.

De groep subalterne ambtenaren werd sedert 1861 aangevuld uit »Zahlmeister-aspiranten«, zijnde onderofficieren, die geslaagd waren voor het examen voor »Zahlmeister«, doch meer wetenschappelijk waren ontwikkeld. De werkzaamheden van deze categorie bepaalde zich tot den bureaudienst.

Zeer ongunstig was de invloed, welke het (nog te bespreken) leverantiën-stelsel op de ambtenaren uitoefende. Sedert jaren gewoon de verkrijgbaarstelling van alle manoeuvrebehoefden aan leveranciers over te laten, zoodat de intendanceambtenaren slechts hadden na te gaan of de leverancier zijn uit het contract voortspruitende verplichtingen stipt vervulde, bepaalde zich de voorbereiding van de verpleging te velde in den regel tot het zorgen voor een betrouwbaren leverancier, voor het geval er moest worden gemobiliseerd.

Het gevolg daarvan was, dat men zich niet vertrouwd maakte met den wereldhandel, de statistiek betreffende in- en uitvoer, de productien en verbruikstoestanden.

Wat betreft de verhouding van de intendance tegenover de troepencommandanten gold het beginsel, dat zij ondergeschikt was aan het militaire commando bij eene volkomen inwendige zelfstandigheid. In het Fransche leger daarentegen troffen wij een minder gunstigen toestand aan: de intendance werkte als een machtig, zelfstandig lichaam; de troepencommandanten namen hunne maatregelen ten aanzien van de troepen en gaven daarvan kennis aan de intendance, waarna het aan deze was overgelaten de noodige verplegingsmaatregelen te nemen; zij was echter geheel op zichzelf aangewezen en kon niet eens rekenen op den steun van de burgerlijke autoriteiten.

Bij de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren, waarbij het streven naar eene spoedige beslissing op den voorgrond wordt geplaatst, is het zelfs voor de allervoortreffelijkst georganiseerde intendance onmogelijk een leger te verplegen, wanneer zij uitsluitend is aangewezen op de werkzaamheid van hare organen. Was zulks mogelijk bij kleine legers, die zich langzaam concentreerden en langzaam voorwaarts trokken, bij de millioenenlegers van onzen tijd is zulks volstrekt uitgesloten. Alle hulpmiddelen, die maar te baat kunnen worden genomen moeten met de meeste energie worden aangewend, daarbij

mogen kosten, noch moeite worden ontzien en moet gebruik gemaakt worden van alle autoriteiten en particulieren.

In het Duitsche leger stond de intendant onmiddellijk onder het bevel van den troepencommandant, terwijl de chef van den staf bij het opmaken der bevelen in overleg met den intendant werkte.

De verplegingsdienst bij de troepen werd door de »Zahlmeister« der bataljons waargenomen. Eigenlijke verplegingsofficieren trof men bij de troepen noch bij de hogere commando's aan.

C. *Treinwezen.*

1°. Troepentrein.

Deze bestond uit bagage-, zieken-, gereedschaps-, patroon-voertuigen en de wagens, toebehoorende aan de marketenders (zoetelaars).

Troepenproviandvoertuigen ontbraken, men rekende er n.l. op, dat de marketenders met hun voertuigen uit eigen belang de onmiddellijke hulpbronnen uit de streek voor de voeding der troepen zouden benutten. Aangezien geenerlei overeenkomst dienaangaande was gesloten, was het niet te verwonderen, dat de marketenders in den regel zonder of somtijds met slechts zeer gebrekkige voertuigen met de troepen mede te velde gingen.

Ten einde duidelijk in het licht te stellen, hoe noodzakelijk het is, dat de troepen over eigen proviandvoertuigen beschikken, laten wij hier een uittreksel volgen, van hetgeen de toenmalige, Duitsche intendant ENGELHARD over het marketenderwezen schrijft:

»Daar nagenoeg geen enkel troependeel eene overeenkomst met een daartoe geschikt persoon heeft gesloten, om in geval van oorlog als marketender op te treden, ziet men in den regel, dat de commandant bij het vertrek uit het garnizoen aan den een of anderen avontuurlijken, op winst bedachten inwoner, wien gewoonlijk niet veel aan huis bindt, toestaat, den troep als marketender te volgen.

Deze persoon bezit paard noch wagen en evenmin geld om deze, alsmede noemenswaard groote verplegingsvoorraden aan te schaffen.

Hij voorziet zich met zijn gering beginkapitaal slechts van een draagbaar brandewijnvaatje, een blikken maatje en hoogstens één brandewijnglas. Hiermede, het vat gevuld met brandewijn van twijfelachtige hoedanigheid, ziet hij met vertrouwen de zeker niet uitblijvende winst te gemoet.

Werkelijk maakt hij prachtige zaken, wanneer, zooals in 1866 gedeeltelijk het geval was, de troep niet per spoor naar het concentratiegebied wordt gevoerd. Hij vindt dan o. a. tijdens de marschpauzen volop gelegenheid, zijn waar zóó voordeelig aan den man te brengen, dat hij na eenige dagen reeds een draagmand kan koopen en nu ook broodjes, worst e. d. tegen behoorlijke betaling aan de soldaten kan verstrekken. Wordt de troep per spoor vervoerd, dan gaat hij mede en brengt hij aan de manschappen in de coupé, waarin hij heeft plaats

genomen, eenige glazen, wellicht den geheelen inhoud van zijn vaatje aan den man.

De noodzakelijke pauze in het concentratiegebied tot de beëindiging van de samentrekking van het leger wordt thans een voor den marketender zeer gunstige tijd. De troep ligt op het land, de marketender schaft zich uit de naburige stad een vat bier aan, en deels uit behoefte om te drinken, deels uit drang te praten over het juist verlaten thuis en de komende gebeurtenissen is de »cantine« steeds druk bezocht.

Zoo komt het, dat hij van nu af minstens met een handwagen, getrokken door een jongen of een meisje, die door hem zijn overgehaald mede te gaan, verschijnt, of wel reeds een wagentje met een, zij het ook ellendig paardje, heeft aangeschaft.

Nu gaat men de grens over, het komt tot ontmoeting met den vijand, en de marketender moet achterblijven. Voelt hij zich tot den troep aangetrokken, dan zal hij, na het eindigen van de vijandelijkheden, zijn troep opzoeken, om hem verfrisschingen te bezorgen, welke hij in de ten deele verlaten dorpen van de verschrikte inwoners tegen lage prijzen heeft gekocht. In het tegenovergestelde geval sluit hij zich aan bij volgende troependeelen.

Langzaam oprukken van het leger tegen den vijand, verbonden met gevechten, zijn buitengewoon gunstig voor het bedrijf van den marketender. Na korten tijd is hij in het bezit van een wagen, twee of drie paarden, alles goedkoop in de dorpen van de inwoners gekocht.

Betrekt de troep eene insluitingsstelling, dan begint eene nieuwe periode voor zijn zaak. Hij gaat inkoop doen in de meest nabijzijnde stad, die niet te zeer aan requisitiën is blootgesteld. Biedt zich op den terugweg van de stad naar den troep eene gelegenheid den koop goed en snel van de hand te doen, dan geschiedt zulks, al wacht ook de troep, waarvoor hij zou zorgen, in het bivak.

Heeft hij naar zijn zin voldoende verdiend, dan keert hij over de grens terug, om daar zijn paard en voertuig zoo voordeelig mogelijk te verkoopen en naar huis te gaan, of zich voor de rest van den veldtocht in eene grootere, van een militair- en civiel bestuur voorziene stad te vestigen, waar de inkoop niet moeilijk en de verkoop aan doormarceerende troepen, zieken, enz. met groote winst kan geschieden.

Blijft hij bij den troep, dan komt het oogenblik, waarop hij den troep moet verlaten bij een geforceerden marsch. Hij kan den troep niet volgen, blijft achter en . . . wordt dikwijls een misdadiger. Zijn wagen geeft hem gelegenheid oneerlijk verkregen goed onder te brengen, hij komt tegen geringe betaling in het bezit van voorwerpen, welke eervergeten soldaten zich hebben toegeëigend, om ze met grove winst van de hand te doen«.

De ervaring bewees, dat men op de marketenders niet kon rekenen; zeer spoedig ondervonden de troepen het gemis van eigen voertuigen.

Reeds in het concentratiegebied werd door den commandant van het IIe leger bevolen, de noodige wagens uit de streek in gebruik te nemen. Deze voertuigen — twee per bataljon — werden voornamelijk gebruikt voor het vervoer van vleesch en voor het afhalen van gerequireerde verplegingsartikelen. Zij vormden weldra een permanenten trein, »Zahlmeisterkolonnen« genoemd, daar zij in dienst stonden van den »Zahlmeister«, die voor de verpleging van het bataljon zorgde. Op deze wagens waren in den regel ook de noodrations van de manschappen geladen.

Na den veldtocht werd overgegaan tot het op militaire wijze organiseeren van het marketenderwezen, en werden de »Lebensmittel- und Futterwagen« ingevoerd.

2°. De legertrain.

Deze was volgens de legerkorpsen onderverdeeld. Per legerkorps zorgde het treinbataljon voor de noodige treinen, waartoe voor verplegingsdoeleinden behoorden de proviand-, veldbakkerijcolonnes en »Fuhrparkkolonnen«.

De proviandcolonnes bestonden uit 35 vierspannige wagens, waaronder een 30-tal voor verplegingstransport, die elk bevatten ruimte voor 750 dagrations. Zij waren op militaire wijze georganiseerd, terwijl bij iedere colonne 2 officieren en 1 »Zahlmeister« waren ingedeeld.

Het treinbataljon formeerde 5 proviandcolonnes, n.l. 2 voor elk der beide infanteriedivisiën en 1 voor de (leger)korpsartillerie.

De veldbakkerijcolonne — 1 per legerkorps — telde 2 vierspannige voertuigen met bakkersgereedschap en 1 reservewagen. Werd een ijzeren oven medegevoerd, dan kwamen hierbij nog 3 vierspannige wagens.

De »Fuhrparkkolonnen«, 700 wagens per legerkorps, werden eerst na 1866 gedeeltelijk militair georganiseerd. Deze wagens werden vanwege de intendance in het »Bezirk« door koop of huur verkregen, en werden geleid door de voormalige eigenaar of gehuurd personeel. Zij werden geëncadreerd door »Trainbegleitungseskadronen«.

Deze colonne diende in de eerste plaats voor den toevoer van fourage en verder tot steun van de proviandcolonnes voor den verplegingstoevoer. Zij werd gewoonlijk verdeeld in twee afdelingen van 300 en 400 voertuigen.

Ofschoon men beschikte over een groot aantal militaire voertuigen voor den verplegingstrein, was het toch noodzakelijk gebruik te maken van voertuigen uit de streek. Als altijd werd dit wederom eene bron van wanorde, achterblijven en wrijving gedurende de operatiën, niettegenstaande de zoover mogelijk doorgevoerde militarisatie van dezen trein.

De »Instructie voor de hogere troepencommandanten« van 1869 bepaalde o. a. het volgende: De handpaarden bevinden zich bij de troepen, waartoe zij behooren. De pakpaarden en -karren, veldsmidsen,

de wagens van den regimentstaf en die van de hoogere staven volgen aan den staart van de troepen der divisie en behouden deze plaats in het legerkorpsverband. De overige troepenvoertuigen, als bagagewagens, patrooncaissons, verbandwagens, enz. vormen met den 1sten staffel van de munitiecolonnen en de veldhospitalen den trein der divisie.

In het legerkorpsverband marcheeren deze treinen in de volgorde der divisieën aan den staart der geheele troepencolonne en vormen met het paardendepot, de proviandcolonnen, de overige veldhospitalen, de veldbakkerijcolonne, de »Fuhrparkkolonnen« en den 2^{en} staffel der munitiecolonnen den »trein van het legerkorps«, onder bevel van den commandant van het treinfataljon.

Wij zien hier dus het beginsel: »zoo min mogelijk voertuigen in de troepencolonne« ver doorgevoerd, echter te ver, want zeer spoedig bleek, hoe bezwaarlijk het was, dat de patroon- en verbandvoertuigen aan den staart der troepencolonne volgde, vooral in het legerkorpsverband. Zeer verklaarbaar is het dan ook, dat verscheidene commandanten van legerkorpsen bevelen uitvaardigden nopens de indeeling van den trein, in strijd met bovengenoemde instructie. Algemeen heeft het ontbreken van een doelmatig treinvoorschrift nadeelig gewerkt op het behoorlijk functionneeren van den trein. Herhaaldelijk moest door de bevelhebbers worden ingegrepen. VON STEINMETZ, die den 12^{en} Augustus langs de treinen der legerkorpsen reed, schreef in een des avonds uitgegeven bevel, dat in strijd met zijn aanwijzingen betreffende de troepenvoertuigen en den werd gehandeld, alsof er niets was bevolen. Bij het overgaan van de Moezel kwamen wederom storingen voor, wat het groote hoofdkwartier aanleiding gaf bevelen te geven betreffende strenge discipline bij de treinen en het onder omstandigheden gebruik maken van breede marschformaties. Zoo komt in een bevel van den 14^{en} Augustus o.a. voor:

1°. Alle voertuigen moeten bij het marcheeren gebruik maken van de rechterzijde van den weg.

2°. De marsch met twee voertuigen is den batterijen en munitiecolonnen toegestaan, wanneer de troepencolonne, waarbij zij behooren, gevechtvaardig marcheert of wanneer de zekerheid bestaat, dat geen andere colonnen van ter zijde op den zelfden weg overgaan of uit het front naderen. Vooropgesteld moet evenwel worden, dat de weg breed genoeg moet zijn, om nog een derde voertuig te kunnen laten passeeren.

3°. Colonnen, die halt houden om te rusten of te voederen, verlaten, onder alle omstandigheden, den weg. Dit geldt in het bijzonder voor afzonderlijke marketenderwagens, welke bij uitgeputheid der paarden van den weg moeten worden verwijderd.

4°. Troepencommandanten en gendarmen moet worden opgedragen overtreding streng te bestraffen, resp. te melden.

(Word vervolgd.)

Hoofdzaken bij de opleiding in den velddienst der cavalerie,

DOOR

B. v. S.

(Vervolg en slot van blz. 382.)

Bij onze cavalerie, waar van driejarigen oefeningstijd geen sprake is, bijna zelfs niet onder de vrijwilligers in den huidige tijd, zullen wij dus vroeger moeten beginnen, met hetgeen Kolonel HELLWIG aangaf, om den man den vasten wil bij te brengen het eindpunt te bereiken. Met deze oefeningen kan reeds aangevangen worden bij de pelotons-opleiding en eene, welke in de practijk bleek zeer doelmatig te zijn, wil ik hier niet onvermeld laten. Met het peloton wordt naar een punt buiten het garnizoen gereden. Hier wordt de oefening besproken, n. l. het terugbrengen van een mondeling bericht naar de kazerne van een punt, dat langs een moeilijken, ingewikkelden (liefst zand-) weg zal bereikt worden. Ieder man is dus gewaarschuwd, den te rijden weg goed in het geheugen te prenten, ten einde dien te kunnen terugvinden. Op het punt van afzenden krijgt ieder man een mondeling bericht en bovendien een stuk papier, het schriftelijk bericht voorstellende, geteekend door den pelotons-C^t. en tevens het tempo met kruisjes aangevende. Er wordt afgereden met $\pm$ 5 minuten verschil.

Twee of drie kleine patrouilles (1 korporaal met 2 à 3 man) trachten deze berichten te onderscheppen. De patrouilles mogen te voet of te paard optreden, doch onder geen beding galopperen, terwijl den ordonnansen dit hoogstens over een afstand van $\pm$ 30 meter is toegestaan, om aan hunne belagers te ontsnappen, zoo deze plotseling te voet op hen toespringen, om het paard bij den teugel te grijpen. (Men denke vooral aan de verhaarperiode en het weinig getraind zijn der paarden in dezen tijd en late dus de tempo's door onderofficieren controleeren.)

Wil men den ordonnans nog andere moeilijkheden, welke kunnen voorkomen, in den weg leggen, dan deelt men hem op een bepaald punt mede, dat zijn paard kreupel of oververmoeid is, zoodat het niet verder kan. Men doe dit b.v. op een punt, in welks nabijheid wel een rijwiël is te krijgen, of wel niet ver van een spoorwegstation of telegraafkantoor, opdat hij van een of ander gebruik kan maken om zijn bericht, het koste wat het wil, ter bestemder plaatse te krijgen. De laatste gevallen: gebruik van spoor of telegraaf zijn zeer goed denkbaar in eigen land, als de ordonnans zich op grooteren afstand van den vijand bevindt. De man moet geheel zelfstandig handelen in dezen

en b.v. ook zorgen, dat zijn paard, zoo noodig, tijdelijk ergens onder dak komt. Daar de karabijn er in vredestijd al zeer weinig dreigend uitziet, zal deze dus vervangen moeten worden door eenig geld, om aan zijne wenschen meer kracht te kunnen bijzetten. Hiermede houde men dus rekening, als men dergelijke oefeningen op het oog heeft.

Vóórdat men tot dit alles overgaat, is den menschen geleerd op de wijze, aangegeven op blz. 377, 5^e alinea en volgende, een bericht te onthouden.

Bij eene soortgelijke oefening vind ik in een mijner dagboeken eenige aantekeningen, welke ik niet onvermeld wil laten.

Het peloton bestond uit pas afgerichte recruten, miliciens in hun tweede jaar en eenige huzaren. Het over te brengen bericht luidde: «Bericht N°. 3 v. d. verk. patr. naar Bathmen.

Te 4⁵⁰ n. m. gezien op het Langenberger veld een vijandelijk tentenbivak. Naar schatting waren daar aanwezig: 2 regimenten infanterie, 2 eskadrons huzaren, 1 afdeling veldartillerie, 1 compagnie wielrijders en 1 sectie mitrailleurs. De vijand was bezig af te koken».

Van de 19 ordonnansen brachten 13 het mondeling bericht onverminkt, de meesten zelfs goed over, 2 deden dit voldoende, 4 zeer slecht.⁽¹⁾ Hij, die gevangen genomen werd, mocht gefouilleerd worden en eerst na 10 minuten zijn weg vervolgen. Van enkelen werden de berichten afhandig gemaakt, een paar wisten dit door list te voorkomen, terwijl anderen den vijand ontliepen, door zeer *scherp* uit te zien, hetgeen wél noodig was, daar de Ct der patrouille, dikwijls te voet in een boschje opgesteld en bijna onzichtbaar, plotseling te voorschijn sprong en dan het paard van den ordonnans bij den teugel greep.

Aardig was de wijze, waarop de berichten werden verstopt. Ieder mocht dit doen, zooals hij dacht, dat het 't beste was. Zij werden geborgen in een rijlaars, muts, in de portemonnaie. Eén ordonnans stak het in zijn beenstuk, waardoor het natuurlijk te loor ging, een ander in de mouw, enkelen zelfs in de zadeltasch. Men ziet hieruit, dat het wel noodig is, ook dit te beoefenen.

Een milicien-huzaar had het bericht in zijn zakdoek gewikkeld, welke bij het fouilleeren door de handen van den vijand ging en kreeg deze terug gelijk ze hem was afgenomen; een ander gaf een verkeerd papier, waardoor hij in de gelegenheid was het eigenlijke bericht ongemerkt in den mond te steken, enz. Totaal werden 8 berichten afhandig gemaakt.²⁾ Het mondeling bericht werd 1½ à 2 uur onthouden, terwijl dit zeer zeker onder moeilijke omstandigheden gebeurde.

Thuis komende, moest ieder zijn paard zelfstandig verzorgen, het-

(1) Meerendeels menschen met een zeer slecht geheugen of welke zich moeilijk uitdrukten. Men ziet, in verband met het op blz. 377, 5e al., gezegde, nog al gunstige uitkomsten.

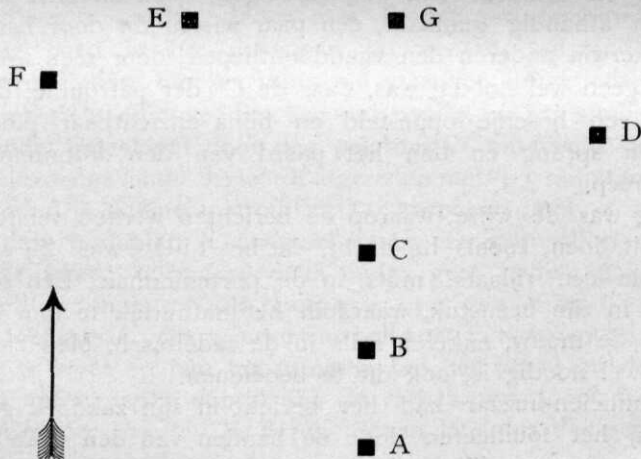
(2) Het was de eerste keer, dat met deze manschappen zóó geoefend werd.

geen zeer nuttig bleek te zijn, daar enkelen der jongste menschen vergaten hun paard te laten drinken.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat de door den schrijver aangegevene en de zoo juist beschrevene zeer nuttige oefeningen zijn; men leert den man: 1°. zich een weg en het terrein in het geheugen prenten, 2°. zich in het terrein in de goede richting bewegen, 3°. *scherp uitkijken in alle richtingen*, 4°. *vlug* handelen (het was opmerkelijk hoe enkelen aan den teugel gegrepen, als verstomd bleven staan), 5°. een bericht onthouden, ook onder omstandigheden, waarbij de gedachten zich moeten bezighouden met allerlei andere zaken dan het bericht en 6°. het goed gebruik van zijn paard, ook in het terrein (vooral als men hem hindernissen in den weg legt, gelijk Kolonel HELLWIG ons aangaf) en 7°. de goede verzorging van zijn paard.

Is er één oefening denkbaar, welke den man meer leert zelfstandig te handelen en welke animeerder werkt dan deze? Een ruiter, goed in dezen dienst bedreven, zal tevens veel waard zijn bij welke patrouille ook en op post.

Aan deze oefeningen in het pelotonsverband sluiten nu prachtig aan de hiervolgende, door Kolonel HELLWIG aangegeven, waarbij het geheele eskadron optreedt.

Vijandelijke patrouilles zijn gezien bij G. Het eskadron, om 8 uur afmarcheerende van A, zal voorloopig niet verder gaan dan het ongeveer 1 KM. verder gelegen C; berichten der te D, G, E en F vooruitgezonden patrouilles of uitkijkposten, welke $\pm$ 15 paarden sterk zijn, worden voorloopig naar C gezonden. Bruine banden stelt vijand voor. De commandanten der patrouilles of uitkijkposten in D, E en F beginnen nu hunne ordonnansen met tusschenpoozen van $\pm$ 5 minuten met een mondeling bericht naar C te zenden, terwijl de patrouille naar G reeds op den heenweg hare lotgevallen heeft. Het door eene vlag voorgestelde eskadron is het namelijk niet gelukt,

tot C door te gaan, aangezien deze plaats intusschen door twee van G gekomen vijandelijke vlaggeneskadrons bezet is (deze gemarkeerde eskadrons moeten daar worden opgesteld), waarom het eskadron voorloopig in B blijft. De niets vermoedende ordonnansen, van D, E en F komende, stooten in C op den vijand en moeten nu, in verband met de gestelde opdracht, zich afvragen, waar zij kans hebben het eskadron aan te treffen. De eskadrons-C¹ zal zich als leider der oefening het beste bij C ophouden, daar hij hier het doen en laten van den enkelen, daar argloos op den vijand stootenden ordonnansen kan waarnemen. Hier zullen voor zijne oogen de meest verschillende, waaronder zeer komische voorvallen plaats hebben.

Ook kan men den naar D, G, E en F vooruitgezonden patrouilles of uitkijkposten zeggen, dat eene troepenmacht, bestaande uit alle Wapens (vlaggen), van plan is van A over B en C naar G te marcheeren. De ordonnansen treffen intusschen de colonne niet op den straatweg B-C-G aan, daar de commandant, bij B aangekomen, besluit naar D te marcheeren.

Ook de volgende oefening bleek zeer leerzaam te zijn. Van het Noorden komende patrouilles zijn op eene vijandelijke postenketen gestooten, welker posten werkelijk zijn opgesteld bij D, G, C en F. De patrouilles hebben, zoo wordt aangenomen, de hoofdmacht der tegenpartij bij A en B vastgesteld en bevinden zich ten W. of ten O. dezer punten; hier wordt de oefening voor deze ordonnansengroepen begonnen. Het komt er nu op aan, dat de menschen met hunne berichten naar het Noorden komen en dus zoodanig rijden, dat zij niet in handen vallen der bij D, G, E en F opgestelde posten. Als vanzelf sprekend, moet zich noordelijk van de vijandelijke posten eene gemarkeerde afdeeling bevinden welke de berichten in ontvangst neemt. Het verdient aanbeveling deze oefening òf in boschrijk terrein òf in den herfst en winter te doen plaats hebben, aldus in een zoodanig jaargetijde, dat hier en daar dwars door het terrein gereden kan worden.

Ik kan niet nalaten, er de aandacht op te vestigen, hoe in dit artikel voortdurend aangestuurd wordt op een *vlot door het terrein gaan* door elken man afzonderlijk. In dit opzicht valt ook bij ons nog wel wat te doen. Hoe betrekkelijk weinig wordt bij ons het terreinrijden met den troep beoefend en dit schijnt verklaarbaar uit de vrees, dat het aantal zieke paarden hierdoor schrikbarend zou kunnen toenemen, hetgeen gewoonlijk niet gaarne gezien wordt. Ik heb echter wel eens vergelijkingen gemaakt tusschen het aantal buiten gevecht zijnde paarden bij het eskadron onder commando van een ritmeester, die de meeste voorzichtigheid met zijne paarden aan den dag legde, bijna niet van de wegen afkwam, en dat aantal, toen het eskadron onder een anderen chef wèl in het terrein werd geoefend. Merkwaardig is het zeker, dat in het laatste geval de toestand gunstiger was. Dit is, meen ik, ook theoretisch te verklaren: Paarden en ruiters, welke geleidelijk geoefend

worden in het terrein, verkrijgen groote handigheid gevaarlijke plekjes te ontgaan, terwijl de niet geoefenden, deze niet weten te ontloopen, en zich daardoor juist kreupelheden op den hals halen.

Om deze reden behoeft men het terreinrijden dus m.i. niet te laten, maar bovendien, al werd het ziekenrapport der paarden er ook wat grooter door, moesten wij het dan toch niet beoefenen om eenigszins gelijkwaardig te zijn met onze naburen, die, wij hopen het niet, onze vijanden kunnen zijn, en die wèl vlotheid aankweken bij den afzonderlijken man.

Naar gelang van de bodemgesteldheid der omgeving van het garnizoen, aldus Kolonel HELLWIG, moet op de vraag beslist worden, of men deze ordonnansenritten in stap, draf of galop laat uitvoeren. Hierbij moet echter opgemerkt worden, dat men onze menschen, die gewoonlijk de neiging hebben vlotter te rijden, dan noodig is — dus juist als bij ons —, het snelle rijden nauwelijks behoeft te laten beoefenen. Bij ordonnansenritten, waarbij eene tegenpartij op treedt beslist de oorlogstoestand, hoe snel het bericht moet worden overgebracht.

Het spreekt van zelf, dat, nadat de mondelinge met de schriftelijke berichten vergeleken zijn en is vastgesteld, welke ruiters verkeerd reden of hunne berichten slecht opgezegd hebben, enz., elke rit ernstig besproken wordt. Ook is het goed, wanneer men aantekening houdt, van die menschen welke hunne zaken bijzonder goed of slecht verricht hebben. *Want immers ook hierin bestaat het onvergelykelijke nut dezer ordonnansenritten, dat de eskadrons-commandant elken man afzonderlijk leert kennen* en bij manoeuvres weet, op welke lieden hij vertrouwen kan.

Het is begrijpelijk, dat met de bovengenoemde oefeningen het groote gebied van den velddienst niet is uitgeput. Daarnaast staat b.v. de voorpostendienst; hierbij zullen die oefeningen langzamerhand wel minder voorkomen, waarbij aan den eenen kant «Vize-Wachtmeister SCHMIDT» met 30 à 40 paarden de opdracht heeft te verkennen, aan de andere zijde de even sterke «Sergeant SCHULTZ» eene veldwacht moest betrekken, zonder dat daarachter voorposten-eskadrons, voorpostencompagnieën of een voorpostenreserve (ik neem woordelijk over) door vlaggen werd voorgesteld. Door overleg met de infanterie worden de oefeningen namelijk ook in den voorpostendienst leerzamer gemaakt.

Het eerste kwam bij ons, meen ik, nimmer voor, het laatste is in garnizoenen, waar men het voorrecht heeft infanterie in het zelfde of een nabij gelegen garnizoen aan te treffen, zeer zeker ernstig in overweging te nemen. De officieele weg behoeft daarvoor volstrekt niet gevolgd te worden; omdat deze aangelegenheid best in onderling overleg geregeld kan worden, want ook de infanterie oefent gaarne met *ons* Wapen, zoodat men steeds van eene aangename samenwerking verzekerd kan zijn.

Het onderdak-brengen in alarm-kwartieren moet (het meest wel

is waar gemarkeerd) ook beoefend worden; als proef op de som of alles klopt, moet eene overvalling plaats hebben.

Nog vele andere zaken konden vermeld worden; *in elk geval zullen die oefeningen, waarbij het opstellen en overbrengen van berichten gevorderd wordt, de eigenlijke kern der opleiding moeten vormen.*¹⁾ Wellicht werpt iemand tegen, dat de besluitvaardigheid der luitenants hierdoor niet genoeg bevorderd wordt. Tegen dit bezwaar kan worden ingebracht, dat ten eerste de esk.-Ct. zoowel op den heen- als terugrit bij de eerst vermelde oefeningen gelegenheid genoeg vinden zal, om op de wijze der cavalerieoefeningsreizen voor zijne luitenants (ik wil hierbij voegen den opperwachtmeester-instructeur) onderstellingen te maken, die den officier tot besluiten dwingen. Ten tweede echter is de opleiding der officieren in het nemen van besluiten eene aangelegenheid, welke valt in het gebied der door den Regt.-Ct. of majoor bij den staf²⁾ te leiden oefeningsritten.

Oefeningen op de boven aangegeven wijze hebben ook nog het voordeel, dat een nieuwbenoemde esk.-Ct. of regt.-Ct. er zich op de snelste wijze van overtuigen kan, of het eskadron of regiment goed of slecht in den velddienst geoefend is.

Opdat alle eskadrons nu op de zelfde wijze, als boven aangegeven, geoefend zullen worden, moet de regt.-Ct. in de eerste plaats aan het einde van den winter bij de bezichtiging over de opleiding, op groote kaarten met troepentekens, als boven werd gedaan, marsch-colonnes, enz. opstellen en hierover door de op blz. 374 genoemde klasse berichten laten schrijven. Wat niet bezichtigd wordt, wordt niet beoefend — dat is eene oude waarheid! Deze berichten ziet hij zelf na, en geeft ze na de bezichtiging persoonlijk terug; ook hierbij wordt het aanbevolen eene lijst aan te leggen, waarin de gegevens aangeteekend worden.

Zeer belangrijk is het ook, op kaarten de handelingen eener patrouille te bespreken, welke de opdracht heeft gedurende den nacht in de nabijheid van den vijand te blijven, waarbij het afwisselend rusten en waken door de helft en het kriegsmäszig optreden der beide deelen eene rol speelt.

In den zomer zal hij het kader van alle eskadrons, versterkt door de schranderste driejarigen (bij ons huzaren 1ste klasse, als wij die nog hebben, en enkele bijzonder handige oudere milicien-huzaren, wellicht allen leerling op de kaderschool voor korporaal, deze vergete men niet), langzamerhand op de boven aangegeven wijze beoordeelen in het schrijven van berichten in meer onbekend terrein, hetgeen van zeer veel gewicht is.

Eene na de manoeuvres uit te reiken kleine prijs (eene voor elk eskadron) aan hem, die de beste berichten schrijft, zal in het bij-

1) Ik cursiveer.

2) Ik vertaal woordelijk.

zonder de aandacht op het belang van dit gedeelte van den dienst vestigen. In stede van zulk eene tot in merg en been doordringende proef, wordt echter, wanneer de velddienst in het algemeen bezichtigd wordt, gewoonlijk hiertoe eene voorpostenopstelling uitgekozen met het daarbij behoorende afrijden der uit te zetten veldwachten en posten. Hierbij hoort men evenwel doorgaans ijverig pas uit het hoofd geleerde zaken, als de namen der zichtbare dorpen enz., opzeggen. Bij eene voorpostenopstelling van infanterie heb ik zelfs gezien, dat bij dubbelposten, welke aan een straatweg stonden, aan de bij de posten staande boomen stukken papier waren bevestigd, waarop het voor hen wetenswaardige geschreven stond.

Ik geloof niet, dat het bij ons zoover gekomen is, maar toch wilde ik deze ondervindingen, door Kolonel HELLWIG opgedaan, niet achterwege laten, omdat men ook hier te lande nog al waarde hecht aan het zoogenaamd opdreunen der consignes.

Wat de manschappen betreft, zoo zal de commandant zich bij de bezichtiging na den winterdienst overtuigen, of datgene beoefend werd, wat het dagelijksch brood is bij den velddienst. Zoo ware te bespreken, hoe men handelen moet bij het met elkaar in verband rijden in een met krijt op de tafel of op een bord geteekend dorp of boschperceel, de beteekenis van het zoogenaamde sprongsgewijze voorwaarts gaan, eveneens op eene tafel of op een bord duidelijk te maken en hoe eene marschcolonne er uit ziet. Ik kan hier met den meesten aandrang aanbevelen ook voor dit alles bij de theorieën groote kaarten met tinnen soldaatjes, *alle Wapens* voorstellende, te gebruiken (voor grootere afdeelingen, als secties, compagnieën, bataljons, pelotons, eskadrons, enz., gebruike men op schaal vervaardigde blokjes) en als het ware dus oefeningen op de kaart te houden, waarbij aan een ieder eene taak wordt aangewezen. De practijk leerde, dat alle menschen deze wijze van theorie geven interessant vinden, zij hebben er plezier in, blijven wakker, begrijpen door het aanschouwelijk onderricht alles veel beter en steken vanzelf meer van het behandelde op, zeker niet het minst, doordat zij verplicht worden zelf te denken en te handelen. Bij de andere menschen, aldus het artikel, zal verder worden nagegaan het inprenten van een bij nacht te rijden weg volgens de kaart, waartoe hen tijd gelaten wordt, terwijl men eene andere afdeeling bezichtigt, enz. In den zomer zal de regimentscommandant de manschappen gedurende de gewone oefeningen beoordeelen en dan nog in het bijzonder bij eene ordonnansenrit onder moeilijke omstandigheden.

Volgens N° 11 der Felddienstordnung is de tactische opleiding der officieren in de eerste plaats zaak van den regiments-C^t. Bij de derhalve door hem te houden oefeningsritten (bij ons de instructieritten volgens P. 23, Ontw. Cav. Regl. 1910. I) zal het boven aangegeven berichten schrijven in onbekend terrein eene rol spelen. Bovendien zal hij buiten bij voorkeur die gevallen bespreken, waarbij de

cavalerie nog heden goede kansen heeft: de evenwijdige vervolging, het weerstand bieden aan vijandelijke, bij een plaats hebbend gevecht, toesnellende troepen door cavalerie, artillerie en mitrailleurs, verder het stooten van cavalerie op de zich in den rug van het vijandelijke leger bevindende munitie- en proviandcolonnen, evenals de vernietiging van vijandelijke, van hare hoofdmacht verwijderde infanterie door cavalerie en artillerie, enz.

Dan merkt Kolonel HELLWIG op, dat men aan de oefeningen steeds ten grondslag moet leggen de wijze, waarop de Franschen marcheeren, alsmede hunne formatiën, m. a. w. men moet bij deze oefeningen rekening houden met de vechtwijze en de formatiën van den mogelijk toekomstigen vijand. Nimmer mogen de beide partijen als even sterk aangenomen worden.

Steeds moet er opnieuw op gewezen worden, dat de velddienst bij de cavalerie de gewichtigste dienst is, welke wij hebben, belangrijker zelfs dan het exerceeren; want of elk eskadron in een toekomstigen oorlog een aanval rijden zal, is de vraag; dat het patrouilles uitzenden en veiligheidsmaatregelen nemen zal, is zeker. Een eskadron echter in het exerceeren goed op te leiden is bij goed greden paarden geen kunststuk, het van den velddienst op de hoogte te brengen is in elk geval moeilijker, aldus eindigt de Schrijver.

Gelijk uit het bovenstaande blijkt, legt Kolonel HELLWIG den meesten nadruk op het goed schrijven en overbrengen van berichten en als Z. H.E.G. eenige bladzijden vroeger zegt: »Nog vele andere zaken konden vermeld worden«, dan zoude ik daaronder willen noemen de oefening van het eskadron in den marschveiligheidsdienst niet alleen bij eene cavalerieafdeeling, doch ook bij de infanterie, terwijl in het eerste geval bijzondere aandacht worde geschonken aan den dienst der verbindingsruiters, want hoe eenvoudig dit op zichzelf ook moge zijn, telken jare ziet men hoevele moeilijkheden dit voor de manschappen op levert. Ook dit kan reeds beoefend worden met de recruten bij het buiten rijden. Eindelijk zou ik willen herinneren aan den dienst van het eskadron, als verkennings- of ophelderingsdetachement, want hoe goed de patrouilles op zichzelf handelen, voor eene goede samenwerking is het noodig, dat ook dit meermalen gedaan wordt, vooral ook bij nacht.

Hoe dan ook, de door den Schrijver aangegeven wijze van oefenen is zoo bij uitstek geschikt om goede patrouille-commandanten en zelfstandig denkende en handelende, vlotte huzaren te kweeken, dus *mensen, die voor alles te gebruiken zijn*, dat hieraan gerust een groot gedeelte van den tijd besteed moge worden, en het m. i. te hopen is, dat deze methode bij onze cavalerie algemeen ingang moge vinden.

Vervoer van den Mitrailleur.

In de artikelen van den Heer A. DE BRUIN, Eerste-Luitenant bij de 1ste Mitrailleur-afdeeling, voorkomende in «De Militaire Spectator» van dit jaar lezen wij o a. het volgende:

«Dat ook ten aanzien van het meer gemakkelijke vervoer van den «mitrailleur het laatste woord nog niet is gesproken, getuigt de «welgeslaagde proef met «de as met raden», waarop de affuit met «een tweetal haken rust en waardoor een soort kruiwagen wordt «verkregen, welke op eenigszins effen terrein en op de wegen goede «diensten kan bewijzen (zie afbeelding).

De bedoelde afbeelding missen we in De Militaire Spectator doch in den overdruk van de artikelen komt zij voor.

Reeds geruimen tijd geleden ontving ik van den Heer DE BRUYN de genoemde foto en daardoor kwam ik op het denkbeeld iets dergelijks te beproeven bij het vervoer van de mitrailleurs bij het 6^e R. I. ingedeeld.

Eene as met raden werd vervaardigd en, daar aan de affuit van het wapen niets mocht worden veranderd, werd de as gestoken door de onderste gaten, voor de schilden bestemd. *Foto 1.*

Deze wijze van vervoer voldeed in zoover, dat het vervoer van den mitrailleur zeer vergemakkelijkt werd.

Het in stelling komen leverde geene bezwaren op; de kleine raden konden, als regel, aan de affuit bevestigd blijven. *Foto 2.*

Toch waren nadeelen aan het stelsel verbonden:

1. De mitrailleur schokte te veel, wanneer niet op bijzonder effen wegen werd gereden. Hierdoor zou het mechanisme veel lijden en werd de trilling in de polsen van den man, die het wapen voort bewoog, onhoudbaar. Aan de marschoefening Breda-Bergen-op-Zoom-Breda werd door eene sectie mitrailleurs deelgenomen. De «as met raden» was hierbij ingedeeld, doch reeds te Roosendaal waren een drietal van de stevige spaken losgetrild.

De versterking, op de foto te zien, stelde tot een verder vervoer in staat.

2. Het aanvoeren der banden moet geschieden tusschen de spaken van het rad door, hetgeen wel mogelijk, doch niet gewenscht is.

Het afnemen der raden vordert te veel tijd.

3. Het in stelling komen tegen kaden, slootranden, enz. was niet mogelijk, zonder dat de raden werden verwijderd.

Ten einde deze nadeelen weg te nemen, werd door mij in overleg met den mr. geweermaker REIJNDERS een nieuwen kruiwagen ontworpen.

Foto's 3 en 4.

FOTO. 1.

FOTO 3.

FOTO 5.

FOTO 2.

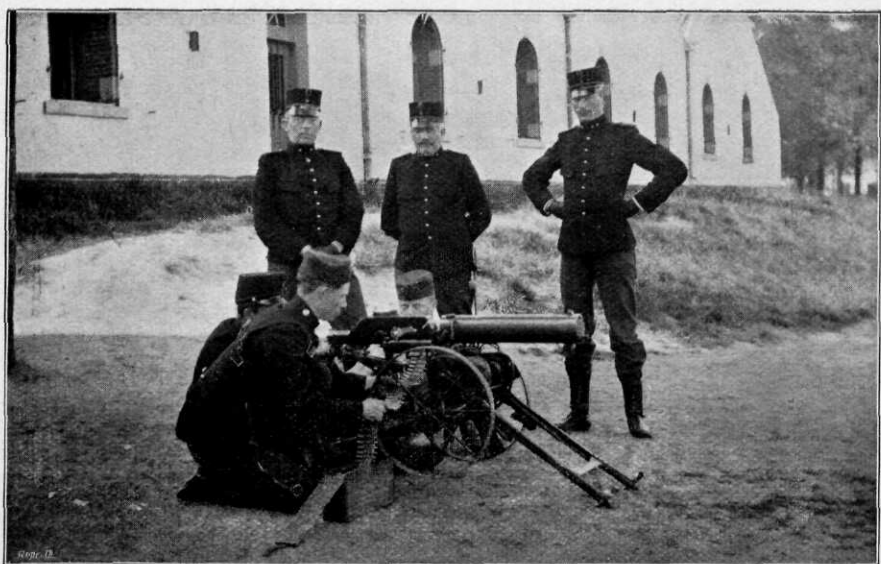

FOTO 4.

FOTO 6.

De luchtbanden vangen de trillingen op en vergemakkelijken het vervoer zeer.

Van de schietheide tot de kazerne ($\pm$ 3,5 K.M.) werd de mitrailleur door een fietser aan de hand meegevoerd, zonder dat rusten noodig was. Over goede wegen en vlak terrein kan een man het wapen met den looppas geruimen tijd voortbewegen.

Over moeilijker terrein is de wagen zeer bruikbaar en zelfs op de zwaarste terreinen is hij gebezigd, hoewel dan een man aan de trektouwen mede hielp.

Wat het aanvoeren der banden betreft, dit kan geschieden tusschen de spaken door of over de raden heen. Geen der twee wijzen verdient aanbeveling. Bij het vlug in stelling komen bv. tegen cavalerie of tot het afvuren van een weg, wanneer de mitrailleur neergezet wordt en tot vuren gereed is, kunnen zij echter toegepast worden.

Foto 5.

Om de aanvoering der banden op de gewone wijze te doen plaats hebben en om den mitrailleur te kunnen opstellen in den laagsten stand en in alle stellingen, zijn de raden zoo bevestigd, dat zij snel naar voren kunnen worden gedraaid en dan, hetzij op den grond rusten, hetzij weder worden vastgezet. *Foto 6.*

Het in stelling komen wordt door de draaiing der raden niet geschaad, daar het steunen op de raden het omslaan der voorpooten vergemakkelijkt.

Het gaan over slooten, enz. wordt, wanneer de mitrailleur van de raden voorzien is, eenvoudiger, dan wanneer het geschiedt zonder raden. Op ruime schaal werden proeven genomen met het voertuig en zooals haast van zelf spreekt, werden bezwaren ontdekt, welke echter geleidelijk grootendeels werden overwonnen.

De vellingen, spaken en assen van gewone rijwielen waren te zwak, zoodat het afbreken van de assen die de verbinding van de naven met de zware vertikale stangen vormen, het breken der spaken en het ontzetten der vellingen plaats greep.

Dit geschiedde slechts in zeer moeilijk terrein, op zware zandwegen, drassig weiland, hooge heide, enz., wanneer de man, die het voertuig duwde, plotselinge wendingen moest maken.

Daar m. i. een kruiwagen, die niet in alle terreinen te gebruiken is, geen recht van bestaan heeft, worden nu raden vervaardigd met versterkte vellingen, dikke spaken en zware naven, waarin steviger stalen assen gedraaid worden.

Of het verlangend resultaat verkregen wordt en in hoeverre de kruiwagen op eenvoudige wijze voor het vervoer van munitie is te bezigen, hoop ik na het nemen van proeven, later mede te deelen.

Breda, 1 Mei 1912.

VAN SLOBBE.

Eerste-Luitenant 6 R. I.

Ct. 1ste sectie Mitrailleurs.

NASCHRIFT.

Het bovenbedoelde vervoermiddel is versterkt; de assen zijn verdikt en uit staal gedraaid, de spaken zijn zeer zwaar, zooals zij bij transportrijwielen worden gebezigd, terwijl de vellingen van een tandem en de naven van achterwielen afkomstig zijn.

Gedurende eenige weken wordt het bijna dagelijks gebruikt en niet altijd onder gunstige omstandigheden.

Bij eene nachtoefening werd 25 KM. afgelegd, gedeeltelijk over een zeer slechten straatweg, gedeeltelijk over een door den regen doorweekten zandweg.

Aan de oefening, door de K. M. A. op de Molenschotsche heide gehouden, werd aan de zijde van den aanvaller deelgenomen.

Het karretje volgde dwars over de heide, die zeer golvend en voor een groot gedeelte bedekt is met mul zand.

De mitrailleur kon veel gemakkelijker door het zware terrein komen, dan een gedragen mitrailleur. Één man was in staat hem voort te duwen.

Eene andere proef werd genomen, door den mitrailleur te bevestigen achter een rijwiel.

De geheele bediening was op rijwielen bereden en nam zóó deel aan eene oefening van K. M. A. en wielrijders bij Dongen.

Één persoon trok zonder moeite den mitrailleur tot Dongen.

De patroonkisten werden door eene sectie wielrijders vervoerd.

Bij schietoefeningen, enz. doet het karretje steeds dienst en de bediening heeft den last gekregen er wel niet ruw mede om te gaan, doch het in geen geval te sparen.

Het loopt nu nog even gemakkelijk, als toen het werd afgeleverd, en zelfs niet de kleinste fout wijst op een slechts zeer tijdelijk bestaan.

Wanneer per mitrailleur een dergelijk karretje wordt ingedeeld, geschikt voor het vervoer van patronen — en zeer gemakkelijk kunnen dan tien kisten door één man worden voortbewogen —, dan zou niet alleen het in stelling komen vlugger kunnen geschieden, maar zou bovendien de eerste patronenvoorraad van 1000 op 2500 worden gebracht, terwijl de verdere aanvoer zeer vergemakkelijkt zou worden.

Buiten beschouwing blijft het gebruik, dat men dan van mitrailleurs zou kunnen maken, door de bediening tijdelijk van rijwielen te voorzien.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: De ballon als ontvangstation voor draadlooze telegrafie, Streffl., Mei.

Amerika (Vereenigde Staten van Noord-): Philippijnen-divisie, M. Woch., N°. 63. Internationale Roode Kruis-conferentie, Streffl., Mei. Opgaven betreffende de linesschepen «Nevada» en «Oklahoma», Int. Rev., Juni. Nieuw bestelde dreadnoughts, Jahrb. A. u. M., Juni.

Argentinië: Proefvaarten met torpedobootvernielers, Jahrb. A. u. M., Juni.

België: Veranderingen in de vestingartillerie, M. Woch., N°. 73.

Bulgarije: Nieuw militair tijdschrift, M. Woch., N°. 64. Oprichting van eene hogere krijgsschool, M. Woch., N°. 77.

Denemarken: Voorschrift voor eene machinegeweerafdeeling op rijwielen, M. Woch., N°. 76.

Duitschland: Legerbegrooting 1912. De nieuwe legerwet. Het nieuwe vlootontwerp, Streffl., Mei. Marschliederen voor fluit, trom en gezang. Studie van de Engelsche taal, M. Woch., N°. 67. Uitkomsten der legeraanvulling in 1910. Verwisseling van drie batterijen in lichte veldhouwitserbatterijen bij ieder legerkorps. Het nieuwe Seinvoorschrift, Int. Rev., Juni. HOPFER's ranglijst, M. Woch., N°. 68. Betrouwbaarheidsrit voor lichte wagens, M. Woch., N°. 70. Reorganisatie van het Beijersche ingenieurskorps, Jahrb. A. u. M., Juni.

Engeland: Militaire vliegers, M. Woch., N°. 63. De weermiddelen der Zuid-Afrikaansche Unie. Schietuitkomsten der Engelsche vloot, Int. Rev., Juni. Grootere oefeningen. Troepen voor het dempen van onlusten. Bepalingen voor vliegers, M. Woch., N°. 74.

Frankrijk: »Correspondance inédite de Napoléon I«, M. Woch., N°. 61. Uitbreiding der weerplicht voor de inboorlingen van Algiers en voor de negers in West-Afrika. Ramp op het slagschip »Liberté«. De eerste Fransche dreadnoughts. Begrotingsuitgaven voor het militaire automobielwezen. Subsidieering van vracht-auto's. Wedstrijd voor militaire vliegtuigen, Streffl., Mei. Aanleg van eene nieuwe oorlogshaven, M. Woch., N°. 64. Oorlogsbudget, M. Woch., N°. 65. Verandering in de organisatie van den generalen staf. Tegenmaatregelen tegen de Duitsche legerversterking. Het schrijven van officieren. Legermanoeuvres, M. Woch., N°. 67. Wetsontwerp betreffende de reorganisatie der pionier- en verkeerstroepen. Aëro-Cible-Michelin-prijs voor het werpen van projectielen uit vliegtuigen. Stand van het vliegwezen in de marine. Dienstonttrekking en desertie in het leger, Int. Rev., Juni. Detacheering van infanterie-officieren bij andere Wapens.

Veldkijkers. Oefeningsmunitie voor machinegeweren, M. Woch., N°. 69. De kruut-ellende. Schieten met 7,5 cM. springgranaten. Schietproeven met veranderde 24 cM. kanonnen. Torens met 4 stukken Pionieruitrusting der infanterie. Auto voor de genietroepen. Vermeerdering der officieren en onderofficieren door de legerwet. Budget 1913 en nieuwe generaalsplaatsen. Gewetensvrijheid, desertie en onttrekking aan den dienst. Het dragen van burgerkleeding door onderofficieren. Generale stafreis. Aanvulling voor vliegetroepen. Het nieuwe offensieve reglement. Marine, Jahrb. A. u. M., Juni. Gemeenschappelijke maaltijden der luitenants, M. Woch., N°. 71.

Griekenland: Bestelling van schepen, Jahrb. A. u. M., Juni. Reorganisatie van het leger, M. Woch., N°. 75. Nieuwe snelvuurbatterijen, M. Woch., N°. 76.

Italië: Invoering van een nieuw veldgeschut stelsel DEPORT. Wedstrijd voor militaire vliegtuigen. Proeven in het bommenwerpen uit luchtschepen, Inschrijving voor eene luchtvloot, Streffl., Mei. Luchtvaart, M. Woch., N°. 67. Samenstelling van de Italiaansche operatievloot. Ascaris, kameelrijders en Arabische partijgangers in Tripoli, Int. Rev., Juni. Zeetransporten naar Tripoli, M. Woch., N°. 69. Bevorderingsvraagstukken. Proeven met nieuwe lichtkogels, Jahrb. A. u. M., Juni.

Japan: Pionieroefening. Ongeval met eene schroefsluiting, Jahrb. A. u. M., Juni. Verbeterd geschut, M. Woch., N°. 72.

Mexico: Algemeene dienstplicht, M. Woch., N°. 68. Militaire opgaven van den president, Jahrb. A. u. M., Juni.

Oostenrijk-Hongarijë: Generale-stafreizen 1912. Motorbooten voor de pioniertroepen. Militaire oefening van het k. en k. vrijwillige motorwielrijderskorps. Instructie ter voorkoming van buitenlandsche spionage. Nieuw soort slobkousen. Keizerlijk geschenk, M. Woch., N°. 62. Verplaatsing van de pionierklassen der technische militaire akademie, M. Woch., N°. 64. Ingenieur-officierskorps. Legerbegroting 1912. Proefmobilisatie, M. Woch., N°. 65. Nieuwe 10 cM. kanonnen. Motorbooten voor pioniers. Legeruitbreiding. Uitbreiding der vloot, Jahrb. A. u. M., Juni. Generale-stafofficieren als waarnemers in vliegtuigen. Spreekhoorns voor de troepen in Bosnië. Stafofficieren voor het schietwezen bij de cavalerie. Etappenreis, M. Woch., N°. 71. Kapiteins als commandanten der pionierafdeelingen bij de troepen te voet, M. Woch., N°. 77.

Portugal: Reorganisatie van de vloot, M. Woch., N°. 62.

Rumenië: Dienstprogramma der artillerie-schietschool in 1912, Nieuwe infanterie-onderofficiersschool in Bukarest, M. Woch., N°. 75.

Rusland: Nieuwe pensioenwetten voor officieren en ambtenaren, M. Woch., N°. 63. Voorschrift op de opleiding der infanterie (ontwerp), Streffl., Mei. Nieuwe pensioenwet voor de Russische officieren, Int. Rev., Juni. Gespannen politieke toestand. Uitbreiding van het spoorwegnet. Maritieme strijdkrachten in de Zwarte Zee. Herinneringsfeest 1812. Nieuw cavalerievoorschrift. Duelvraagstuk, Jahrb. A. u. M., Juni.

Servië: Manoeuvres in 1912, M. Woch., N°. 69.

Spanje: Legerbegroting 1912. Recruten voor Melilla, M. Woch., N°. 70. Veldkijker model 1911, Jahrb. A. u. M., Juni. Bergartillerie in Melilla, M. Woch., N°. 74.

Turkije: Benoeming van gendarmerie-officieren, M. Woch., N°. 62. Inschrijving voor de aanschaffing van vliegtuigen. Opleiding van aviateurs. Nieuwe spoorbaan. Patriottische mededeeling. Maatregelen ter beveiliging van den spoorwegbouw in Albanië, M. Woch., N°. 65. Wisseling van het commando over de vloot, M. Woch., N°. 68. Inzameling van gelden voor de vloot. Verkenningsvlucht, M. Woch., No. 70. Nieuw militair tijdschrift »Zaffer« (overwinning), M. Woch., N°. 75. Inrichting van een marine-arsenaal bij Ismid, M. Woch., N°. 76.

Zweden: Opleiding in het schieten met machinegeweren. Verdediging van Norrland, M. Woch., N°. 69.

Zwitserland: Wet op den landstorm, Int. Rev., Juni. Reorganisatie van de legerstaf, M. Woch., N°. 68. Bergoefeningen, M. Woch., N°. 73. Ordonnansen, M. Woch., N°. 74.

Ter aankondiging ontvangen.

De veldtocht in Rusland. Gedenkschriften van den Generaal Graaf DE SEGUR, Adjudant van NAPOLEON. Uit het Fransch vertaald door JHR. L. OP TEN NOORT. Met eene inleiding door Generaal WÜPPERMANN. *Utrecht*, J. G. BROESE.

Les archives militaires. Revue trimestrielle des progrès réalisés et des modifications survenues dans l'organisation, l'armement, l'outillage, l'instruction et la tactique de toutes les armées du monde et des événements de guerre contemporains, suivie d'une revue critique et bibliographique de la littérature militaire. *Paris-Nancy*, BERGER-LEVRAULT.

Vliegmachines. Een populaire beschouwing over de vliegekunst en de voornaamste stelsels der vliegmachines, door CH. W. VAN DER PIJL, W. I. Met 37 afbeeldingen. *Amsterdam*, 1912. VAN MANTGEM & DE DOES.

Het gevechtsschieten met den mitrailleur, door W. J. J. HASSELBACH, Kapitein-commandant der 4^e Mitrailleur-afdeeling. *Utrecht*, 1912. A. W. BRUNA & ZOON.

Ademhalings-gymnastiek, als onderdeel van school-, kamer-, geneeskundige en militaire gymnastiek, zoomede ten dienste van sport en atletiek, door K. KUIPER. *Deventer*, 1912. M. E. KLUWER.